

ARŞİV BELGELERİNDE YILDIZ HASTANESİ MÜFETTİŞİ DR. LOUIS MARGERY

INSPECTOR OF YILDIZ HOSPITAL DR. LOUIS MARGERY IN ARCHIVE DOCUMENTS

Emre KARACAOĞLU*

Makale Bilgisi

Başvuru: 08.03.2020

Kabul: 22.09.2020

Article Info

Received: March 08, 2020

Accepted: September 22, 2020

Özet

Osmanlı Devleti'nde özellikle XIX. yüzyılda askeriye ve tıbbiye gibi çeşitli alanlarda çok sayıda yabancı uzmanın görev aldığı bilinmektedir. Osmanlı Devleti hizmetinde bulunan bu yabancı uzmanlardan biri de Yıldız Hastanesi Müfettişi Dr. Louis Margery'dir. Dr. Margery, İstanbul'da 1893 yılı Ağustos ayında ortaya çıkan kolera salgını vesilesiyle davet edilmiştir. Belgelerden anlaşıldığına göre İstanbul'a 1894 yılı başlarında gelen Dr. Margery yaklaşık üç yıl Osmanlı Devleti hizmetinde kalmıştır.

Bu çalışmada, Dr. Louis Margery hakkında Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'ndan temin edilen belgeler değerlendirilmiş ve Dr. Margery'nin İstanbul'daki faaliyetlerinin aydınlatılması amaçlanmıştır. Ayrıca, belgelerin bir kısmı günümüz harfleri ile çalışma sonuna eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı İmparatorluğu, Kolera Salgını, Dr. Louis Margery.

Abstract

In XIXth century, it has been known that a lot of foreigner specialists took charge in many fields such as medicine and military in Ottoman State. One of those who served in Ottoman State is Inspector of Yıldız Hospital, Dr. Louis Margery. He was invited on the occasion of cholera epidemic broke out in İstanbul, in August 1893. According to archive documents, he arrived in İstanbul in the beginning of 1894, and stayed approximately three years in the service of Ottoman State.

In this study, documents related to Dr. Louis Margery that were obtained from Republic of Turkey State Archives Department were evaluated. It was aimed to

---

* Adli Tıp Uzmanı ve Bilim Tarihi Doktoru, Kırıkkale Adli Tıp Şube Müdürlüğü, karacaogluemre@yahoo.com

clarify his activities in İstanbul. Additionally, some of the documents were transcribed and presented in the end of the study.

Key Words: *Ottoman Empire, Cholera Epidemic, Dr. Louis Margery.*

Giriş

XIX. yüzyılda Osmanlı'da askeriye ve tıbbiye gibi pek çok sahada yabancı uzmanlara rastlanmaktadır. Alanında temayüz etmiş veya o alandaki en ileri nazari ve tatbiki bilgilere vâkıf olduğu düşünülen bu uzmanlar, umumiyetle bir bilimsel veya teknolojik yeniliğin Osmanlı Devleti'nde tesisi için ya da bir kriz zamanında en uygun ve etkili yöntemin tatbikini başarıyla gerçekleştirmede yardımcı olmak için davet edilmektedirler. Bu bağlamda, yüzyılın sonlarında İran ve Rusya üzerinden Avrupa'ya sığırayan ve nihayet 1893 yılı Ağustos ayında İstanbul'da da görülmeye başlanan kolera salgını vesilesiyle bir takım uzmanlar İstanbul'a davet edilerek görüşlerinden istifade edilmiştir. Bu uzmanlardan birisi de Dr. Louis Margery'dir.¹

Bu çalışmada, 1894 yılı başlarında İstanbul'a gelerek Yıldız Hastanesi Müfettişi sıfatıyla göreve başlayan ve kolera salgını ile mücadelede aktif görev alan Dr. Louis Margery'nin İstanbul'daki faaliyetlerinin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı'nda bulunan belgeler çerçevesinde aydınlatılması amaçlanmıştır. Bunun için, Dr. Margery'den bahseden tüm belgeler değerlendirmeye alınmış ve bir kısmı günümüz harflerine çevrilerek çalışma sonuna eklenmiştir.

Arşiv belgeleri genel olarak, Dr. Margery'nin İstanbul'daki faaliyetlerini kapsamakta ise de, müfettişlik görevi dışında kalan bazı konulardaki belgeler de çalışmaya dahil edilmiş ve böylece onun diğer faaliyetleri de sergilenmeye çalışılmıştır. Son olarak, kronolojik bir sıra gözetilerek ele alınan belgeler Dr. Margery'nin İstanbul'daki yaklaşık üç yıllık hayatını tüm yönleriyle ve fasılasız olarak yansıtmamakta, birbirini kronolojik olarak takip eden bazı belgeler arasında zaman açısından sıçramalar bulunmaktadır. Yeni çalışmalar, belge ve bilgiler ile bu boşlukların doldurulması ümit edilir.

Dr. Louis Margery (1866-?)

Dr. Louis Margery'nin hayatına dair kaynaklarda ayrıntılı bir bilgiye rastlanamamıştır. Bununla birlikte, *De l'appendicite infectieuse aiguë, sans perforation ni gangrène de l'appendice* [Perforasyon ve Kangren

¹ Nuran Yıldırım, "Gedikpaşa, Tophane ve Üsküdar Tebhirhaneleri", *14. Yüzyıldan Cumhuriyete Hastalıklar, Hastaneler, Kurumlar, Sağlık Tarihi Yazıları I*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014, s.419-436.

Bulunmayan Akut Enfeksiyöz Apandisit] başlıklı 28 Temmuz 1892 tarihinde yayımlanan doktora tezi çalışmasından bazı bilgiler edinmek mümkün olmuştur. Lyon'da 28 Aralık 1866 tarihinde dünyaya gelen Dr. Margery, Lyon Tıp Fakültesi'ne devam etmiş ve Dr. Margery'nin 1892'de adı geçen tez çalışması Dr. Poncet² başkanlığındaki jüri³ tarafından başarılı bulunarak tıp doktoru ünvanını kazanmıştır.⁴ İstanbul'a gelmeden önce Dr. Margery'nin 1894 yılı başlarında Lyon Hastanesi'nde çalıştığı bilinmektedir.⁵

Dr. Margery'nin Mukavelenâme İmzalaması ve İstanbul'a Gelişi

İstanbul'da 24 Ağustos 1893 tarihinde ilk kolera vakasının görülmesiyle başlayan ve bir müddet kontrol altına alınmakta zorluk çekilen kolera salgını sırasında, II. Abdülhamid'in isteği ile Fransız Sefareti'nden İstanbul'da bir yıl süreyle görevlendirilmek üzere bir doktor talep edilmiştir. Paris Tıp Cemiyeti ve Belediye Başkanlığı, bu görevlendirme için o esnada Lyon Hastanesi'nde çalışan, henüz genç ve tecrübesiz bir hekim olan Dr. Louis Margery'i bu görev için tavsiye etmiştir.⁶

Paris'te 22 Ocak 1894 tarihinde Osmanlı Devleti hükümetini temsil eden Yusuf Moutran Efendi ile Dr. Margery arasında bir sözleşme yapılmıştır. Altı maddeden müteşkil bu sözleşmeye göre; Dr. Margery Osmanlı Devleti hizmetinde gayretle çalışacak, yüzbaşı rütbesinde bir askeri elbise giyecek, mesai dışındaki serbest zamanlarında kendi hesabına çalışabilecektir. Mukavele bir yıl için yapılmakta olup iki tarafın da rızası ile yenilenebilecek, şayet mukavele yenilenmeyecek ise durum altı ay önceden yazılı olarak karşı tarafa bildirilecektir. Ayrıca, Dr. Margery'nin İstanbul'a varışı ile başlayan çalışma süresince kendisine aylık 1250 Frank maaş ödenecek, buna ilaveten barınma masrafına karşılık olmak üzere yıllık 2000 Frank verilecek, İstanbul'a gidişi için harcırah kabilinden 2000 Frank ödenecek, İstanbul'dan ayrılacağı zaman tekrar harcırah olarak 2000 Frank daha verilecektir. Mukavelenâmede ödemelerin rayiç değerler ile acyosuz

² Dr. Antonin Poncet (1849-1913).

³ Jüride ayrıca Dr. André Chandelux (1847-?), Dr. Michel Gangolphe (1858-1919) ve Dr. Mathieu Jaboulay (1860-1913) yer almaktadır.

⁴ Louis Margery, *De l'Appendicite Infectieuse Aiguë Sans Perforation ni Gangrène de l'Appendice*, A La Faculté De Médecine Et De Pharmacie De Lyon, Lyon 1892. EK I.

⁵ Nuran Yıldırım and Hakan Ertin, "European Physicians/Specialists during the Cholera Epidemic in Istanbul 1893-1895 and Their Contribution to the Modernization of Healthcare in the Ottoman State", *Health, Culture and the Human Body: Epidemiology, Ethics and History of Medicine; Perspectives from Turkey and Central Europe*, ed. İlhan İlkılıç, Hakan Ertin, Rainer Brömer, Hajo Zeeb, BETIM Center Press, İstanbul 2014, s.189-215.

⁶ Yıldırım, a.g.m., s.419-436; Yıldırım, a.g.m., s.189-215; BOA, Y.PRK.TM 30/39-4 (17/07/1311 H. – 24/01/1894 M.).

yapılacağı, mesai sırasında ihtiyaç halinde uzak yerlere gidebilmesi için Dr. Margery'e her gün bir araba tahsis olunacağı, Saray ile kamu kurumları ve askeri kışlalar dışında konsültasyon için çağrıldığında zikredilen ücretlerin dışında ilave ücret verileceği, taraflar arasında bir anlaşmazlık ortaya çıkarsa Paris hukuk mahkemelerine müracaat edileceği kayıt altına alınmıştır.⁷

Dr. Margery'nin Hastaneleri Teftişe Başlaması

Sözleşmenin imzalanmasından sonra İstanbul'a gelerek çalışmaya başlayan ve arşiv belgelerinde "Yıldız Hastanesi Müfettişi" olarak anılan Dr. Margery, düzenli olarak hastaneleri teftiş işine başlamıştır. Belgelerden anlaşıldığına göre, on günde bir Beylerbeyi Hastanesi'ni ve her gün Gümüşsuyu ile sair hastaneleri teftiş etmektedir.⁸ Dr. Margery, muntazam olarak kaleme aldığı raporlarında hastanelerin genel sağlık durumlarını, alınacak önlemleri, tamamlanması gereken eksiklikleri, göze çarpan hatalı uygulamaları ve karşılaştığı bir takım olumsuzlukları yetkililere bildirmektedir.

Bu tarz raporlarından en eski olarak tespit edileni 2 Mart 1894 tarihlidir. Bu raporunda; hastanelerin durumuyla ilgili olarak üçüncü raporunu arz ettiğini, alınan tedbirlerin henüz yeterli düzeyde olmadığını, kışla ve hastanelerde kaynatılmış su kullanılması hususunda bir takım zorluklar ve eksiklikler bulunduğundan daha önceki raporunda da bahsettiğini, padişahın lütfu ile getirtilen Pasteur-Chamberland Filtresi'nden⁹ geçirilen sular ile kaynatılmış sulardan hangisinin üstün olduğunu anlamak için tetkik yapılması gerektiğini ve bunun için lazım olan araç gereçleri de ancak Bakterioloji Laboratuvarı'nda bulabileceğini bildirmektedir. Dolayısıyla arkadaşı Dr. Maurice Nicolle¹⁰ ile onun yardımcısı Dr. Zühdü Efendi'nin¹¹

⁷ BOA, Y.PRK.TM 30/39 (17/07/1311 H. – 24/01/1894 M.). EK II a-d ve III.

⁸ BOA, İ.HUS 22/33 (20/09/1311 H. – 27/03/1894 M.). EK IV ve V.

⁹ Louis Pasteur'ün talebesi olan ve uzun süre Pasteur Enstitüsü'nde çalışan biyolog-mikrobiyolog Charles Chamberland (1851-1908) tarafından 1884 yılında icat edilen, Chamberland Filtresi de denilen filtre.

¹⁰ Dr. Maurice Nicolle (1862-1932), Pasteur Enstitüsü'nde görevli iken Bakteriolojihâne-i Şâhâne müdürlüğüne getirilen mikrobiyolog.

¹¹ Dr. Hasan Zühdü Nazif (1861-1897), Pasteur Enstitüsü'nde mikrobiyoloji tahsili yapmış, Bakteriolojihâne i Şâhâne açıldığında kısa bir süre için Dr. Maurice Nicolle'ün muavini olmuş, Dr. Hüseyin Remzi Bey'in ölümü üzerine 1896 yılında Telkikhâne i Şâhâne'nin müdürlüğüne getirilmiştir. Dr. André Chantemesse'in İstanbul'a gelerek bir bakteriolojihâne laboratuvarı kurulması önerisinden daha önce, Dr. Rifat Hüsameddin ile birlikte 1 Mayıs 1893 tarihinde kaleme aldıkları arıza ile ülkemizde bir bakterioloji tahlilnesi kurulması gerektiğini bildirmişlerdir. Bkz. Emre Karacaoğlu, "Bakteriolojihâne'nin Kurulması Fikri Üzerine Arşiv Belgeleri Işığında Bazı Mütalaalar", *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*, Cilt 26, Sayı 2, 2018, 66-76.

kendisinin refakatinde bulunmaları gerektiğini, Gümüşsuyu Hastanesi'ndeki şüpheli hastalar için yapılmakta olan barakanın süratle tamamlanmasını, bu hastaların kışlada tutulmalarının mahzurlu olduğunu bildirmektedir.¹²

Dr. Margery'nin İstanbul Sularını Tahlil İçin Kurulan Komisyonun Yer Alması

Koleraya karşı alınacak tedbirler kapsamında suların denetlenmesi gündeme gelmiş ve İstanbul'a içme ve kullanma suyu sağlayan Taksim ile Terkos sularının incelenmesi için 1894 yılı Mart ayının ilk günlerinde bir komisyon oluşturulmuştur. Komisyonun Koçoni Efendi, Dr. Feyzi, Della Suda Faik Paşa, Dr. Maurice Nicolle, Dr. İstekoli, Dr. Mahe, Zambako Paşa, Dr. Nafiz, Dr. Horasancı Mikail Efendi, Dr. Zeri, Dr. Karakonovski, Dr. Vitalis'in¹³ yanı sıra Dr. Margery de yer almaktadır.¹⁴

Koçoni Efendi başkanlığında 5 Mart 1894 tarihinde çalışmalarına başlayan komisyon düzenlediği ilk raporunda; sularda kolera mikrobi bulunup bulunmadığının Bakteriyolojihâne-i Şâhâne Müdürü Dr. Maurice Nicolle'e sorulduğunu, onun da yaptığı incelemelerde Beyoğlu İtfaiye Kışlası ile Gümüşsuyu Hastanesi'nin Taksim ve Terkos'tan gelen sularında bazı vibriyonlar gördüğünü, ancak bunun kolera vibriyonu olup olmadığı hususunda tetkik yapması gerektiğini bildirdiğini, bunun için de halen tamamlanmamış olan Bakteriyoloji Laboratuvarı'nın bir an önce bitirilmesinin elzem olduğunu vurgulamıştır. Ayrıca, madde madde uyulması gerekli görülen tavsiyeler sıralanarak; Taksim ve Terkos sularında Dr. Nicolle'ün *Bacterium coli commune* tespit ettiğinden, suların hayvan dışkıyla kirlenmiş olduğundan ve bunun da ishale neden olabileceğinden, bu münasebetle içme sularının en az on dakika kadar kaynatılarak ya da süzgeçler vasıtasıyla temizlenerek kullanılmasından ve Terkos suyu üzerinde balıkçı kayıklarının dahi dolaşmasına izin verilmemesinden bahsedilmektedir. Son olarak, Dr. Nicolle'ün tetkiklerini yapabilmesi için mükemmel bir laboratuvar hazır olmadan komisyonun kati bir sonuç elde edemeyeceğinin altı çizilmiştir. Bunun üzerine, Sadâret'in 8 Mart 1894 tarihli tezkiresi ile laboratuvarın derhal tamamlanması için Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Nezâreti'ne yazılması sağlanmıştır.¹⁵

¹² BOA, Y.PRK.BŞK 35/34 (23/08/1311 H. – 01/03/1894 M.). EK VI ve VII.

¹³ BOA, Y.A.HUS 291/107-3 (30/08/1311 H. – 08/03/1894 M.).

¹⁴ BOA, Y.A.HUS 291/81 (27/08/1311 H. – 05/03/1894 M.).

¹⁵ BOA, Y.A.HUS 291/107 (30/08/1311 H. – 08/03/1894 M.). EK VIII ve IX.

Dr. Maurice Nicolle'e Bakteriyoloji Uygulamalarında Yardım Etmesi

Bu arada Bakteriyolojihâne-i Şâhâne'nin Müdürü Dr. Nicolle 17 Mart ve 22 Mart 1894 tarihlerinde kaleme aldığı iki layihayı Sadâret'e arz etmiştir. Bu layihalarda; içme suyunun temizliğinin son derece önemli olduğu ve padişahın bu tahlillere büyük önem verdiği, su ve diğer gıda maddelerinin usulüne uygun şekilde incelenebilmesi için Pasteur Enstitüsü'ne benzer vasıflarda bir bakteriyoloji laboratuvarı binasının elzem olduğu, koleranın yanı sıra ruam, şarbon, iktiyomikoz gibi bulaşıcı hastalıkların da bakteriyoloji laboratuvarında teşhis edilebileceği, bu laboratuvarın gecikmelere meydan verilmemesi için sürekli açık olması, yapılacak inceleme sonuçlarının padişaha raporla bildirileceği ifade edilmiştir. Dr. Nicolle bunlara ek olarak, eğitim kurumlarındaki teorik bakteriyoloji derslerini Dr. Hasan Zühdü eşliğinde, uygulama işlemlerini ise Dr. Margery ile birlikte yürütmek istediğini arz etmiştir. Sadâret makamından padişaha iletilen layiha üzerine, Dr. Margery 17 Nisan 1894 tarihinden itibaren Bakteriyolojihâne'de ders vermeye başlamıştır.¹⁶ Bundan kısa bir süre sonra, 27 Nisan 1894 tarihinde Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'nin botanik bahçesindeki laboratuvar inşaatı tamamlanmıştır.¹⁷

Dr. Margery'nin Mekteb-i Tıbbiye'nin Islahına Dâir Bir Raporu

Hastane ve kışlaların genel sağlık durumu dışında da görüşlerine başvurulduğu anlaşılan Dr. Margery 18 Mart 1894 tarihli raporuna, Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'ye dair ikinci raporunu padişaha arz etmekle iftihar ettiğini bildirerek başlamaktadır. Dr. Margery, bir önceki raporunda Mekteb-i Tıbbiye'de okutulan temel tıp bilimlerinin ikinci derecede kalan derslerden daha az işlendiğini söylemektedir. Bu ikinci raporunda da; Mekteb-i Tıbbiye'deki uygulamalı eğitimin yetersizliğinden bahsedeceğini, şunda öğrencilerin on iki kadar -bile- hasta muayene etmeden mezun olduğunu vurgulamaktadır. İlk dört sene içinde öğrencinin seririyathaneye (kliniğe) girmesi yasaktır ve program gereği öğrenciler yalnızca beşinci ve altıncı sınıflarda klinik tecrübelerine katılabilmektedirler. Genel olarak kliniklerin, kadın doğum ve özellikle jinekoloji kliniklerinin yetersiz sayıda olduğu, cildiye kliniğinde 12 yatak bulunduğu ve hastaların sık sık tebdil edilemediği, cerrahi kliniğinin noksanlarının olduğu, bu kliniğin ameliyata ayrılan kısmı şimdilik yeterli ve temiz ise de ancak otuz yatağı olduğu, bu

¹⁶ BOA, İ.HUS 23/17 (11/10/1311 H. – 17/04/1894 M.); BOA, BEO 374/28018 (10/09/1311 H. – 17/03/1894 M.); BOA, Y.A.HUS 293/66 (09/10/1311 H. – 15/04/1894 M.).

¹⁷ Mesut Ayar, *Osmanlı Devleti'nde Kolera: İstanbul Örneği (1892-1895)*, Kitabevi, İstanbul 2007, s.254-255.

halde haftada ancak iki üç yeni hasta alınabileceği, bir klinik dersine katılan seksen öğrencinin her birine hastayı ayrı ayrı muayene ettirmek mümkün olmadığından hocanın hastayı öğrenci karşısında kendisinin muayene ettiği bildirilmektedir. Bu durum, öğrencinin hiçbir zaman bizzat muayene işlemini icra edememesine, ileride karşılaşacağı hastalar üzerinde teşhis ve tedavi işlemlerini okulda tecrübe edememesine, ezberlediği ilaçların etkilerini bizzat hasta üzerinde görememesine yol açmaktadır. Bu noktada sözü cerrahi derslerine getiren Dr. Margery, cerrahideki Dr. Cemil Bey'in¹⁸ muktendir bir zat olduğunu, buna karşılık eğitimin layıkıyla yapılamamasının çok üzücü olduğunu, onun çok kabiliyetli olduğunu geçenlerde bir mesane taşı çıkarılması ameliyatında ona yardım etmesi vesilesiyle gözlemlediğini ifade etmektedir. Dr. Margery, eğitimdeki bu noksanları gidermek için yapılması gerekenleri ise şöyle sıralar: mevcut hasta koşulları öğrencilere açılmalıdır, ilk dört yıl öğrencilerden her sabah on-on iki kişi belirlenmiş koşullara giderek oradaki doktorun seçip belirlediği hastaları muayene etmeli ve ayrıntılarıyla anlattığı teşhis ve tedavi işlemlerine dahil olmalıdır. Batı'nın tıp fakültelerinde geçerli olan usul bu şekildedir ki hem sorumlu doktor öğrencilerin gözünde hatalı olmamak için hastayı çok dikkatle inceler ve hem de öğrenciler bu uygulamalı eğitimden teorik derslere göre daha çok istifade ederler. Son olarak, Dr. Margery sular hakkındaki tetkiklere ve yapılacaklara dair daha önce arz ettiği layiha ile meşgul olduğundan hastaneler hakkında yeterli tahkikat yapmadığını, kolera açısından hastaneleri teftiş için dolaşmak üzere müsaade istediğini belirtmektedir. Bu rapor üzerine, Dr. Margery'nin önerilerinin Maarif ve Umum Mekatib-i Askeriye-i Şâhâne Nazırlarının da bulunduğu bir komisyonunda değerlendirilmesi için 29 Mart 1894 tarihinde irade buyurulmuştur.¹⁹

Dr. Margery'nin Umûr-ı Sıhhiye-i Umûmiye Heyeti Oluşturulması Teklifi

Kolera'nın şimdiye kadar en çok Taksim ve Terkos sularını kullanan Beyoğlu, Kasımpaşa ve Tophane taraflarında ortaya çıkması cihetiyle dikkatler o yöne çevrilmiş, ancak Taksim ve Terkos sularında kolera mikrobi görülmemiştir. Buna rağmen, bu sulardan içenlerin ishale kolayca yakalandıkları ve Beyoğlu ile civarındaki kışlada bulunan askerlere Kanlı Kavak'tan içme suyu verilmesiyle ishalin önünün alındığını belirten Dr. Margery, içme suyunun temizliği konusuna vurgu yapmaktadır. Anlaşılan o ki, kendisi bu hususta bir heyet oluşturulmasını talep etmektedir. Dr.

¹⁸ Dr. Cemil Topuzlu (1866-1958)

¹⁹ BOA, İHUS 22/98 (22/09/1311 H. – 29/03/1894 M.); BOA, A.MKT.MHM 594/19 (24/09/1311 H.-31/03/1894 M.). EK Xa-c ve XI.

Margery'nin bu önerisinin 28 Mart 1894 tarihli Meclis-i Vükelâ toplantısında etraflıca görüşülmesi istenmiştir.²⁰ Sadâret'ten cevap gelmemesi üzerine, Dr. Margery tekrar bu hususu Mâbeyn-i Hümayûn Baş Kitâbet Dâiresi'ne arz etmiş ve 2 Nisan 1894 tarihinde Sadâret'e bu husus hatırlatılmıştır.²¹ Meclis-i Mahsûs bu konunun Şehremâneti bünyesindeki Hıfzû's-Sıhha-i Umûmiye Komisyonu'nda görüşülerek buradan gelecek karara göre hareket edilmesini uygun bulmuş ve 11 Nisan 1894'te Şehremâneti'ne yazılmıştır.²² Müsbet cevap gelmesi üzerine, Mayıs ayında Dr. Nicolle, Dr. Margery ve Dr. Zühdü Bey'den müteşekkil yeni komisyon vakit kaybetmeden görevine başlayarak İstanbul suları ile sebze meyve ve sair gıdaların tahlilini yapmış, ayrıca kolera, tifo ve kuş palazı gibi hastalıkların ortaya çıkarılması ve teşhisi işini de üstlenmiştir.²³

Dr. Margery'nin Hastanelerin Durumu Hakkındaki Beşinci Raporu

Dr. Margery, teftiş ettiği hastaneler hakkındaki 12 Nisan 1894 tarihli raporunda; bu husustaki beşinci raporunu kaleme almış olduğunu, Yıldız, Gümüşsuyu ve Beylerbeyi Hastaneleri'nde genel durumun hoşnutluk verici olduğunu, fakat hastalardan çoğunun grip ile başlayan bir pnömoni (zâtü'r-rie) geçirdiklerini, ishal ve kusma gibi şikayetleri olan hastaların takiplerinde bu bulgularda gerileme görüldüğünü ve –kolera tanısından uzaklaşarak rahatlıkla pnömoni tanısının konulduğunu, şehirde tifo vakaları haber alındığını ve hastanelerde tifo çıkmasından endişe edilebileceğini bildirmektedir.²⁴

Dr. Margery'nin Ameliyathâneler Hakkındaki Görüşü

Bu konuda Dr. Margery tarafından yazılarak yetkili makamlara iletilen rapor arşiv kayıtlarında bulunamamış, ancak Makam-ı Seraskerî'nin 11 Haziran 1894 tarihli tezkiresi içeriğinde tafsilatlı olarak bahsedildiğinden rapor mündericâtı anlaşılabilmiştir. Buna göre teftiş edilen hastanelerin ahvâl-i sıhhiyesi gayet iyi durumda olmakla birlikte ameliyathaneler konusunda sıkıntılar yaşanmaktadır. Yıldız civarındaki askerler arasında bulaşıcı bir hastalığın ortaya çıktığı, bunun tetkikinin gerektiği, hastanelerde ameliyat yapılması gerektiği halde Yıldız ve Beylerbeyi Hastaneleri'nde ameliyathane bulunmadığı, Gümüşsuyu Hastanesi'nde ise ameliyathane mevcut olmakla birlikte en basit lüzumlu alet ve edevatın dahi eskik olduğu bildirilmektedir. Dr. Margery Avrupa'da, şehrin en uygun beş-altı

²⁰ BOA, İ.HUS 22/33 (20/09/1311 H. – 27/03/1894 M.).

²¹ BOA, İ.HUS 22/56 (26/09/1311 H. – 02/04/1894 M.).

²² BOA, A.MKT.MHM 594/21 (05/10/1311 H. – 11/04/1894 M.).

²³ Ayar, a.g.e., s.258.

²⁴ BOA, Y.PRK.TKM 31/4 (06/10/1311 H. – 12/04/1894 M.).

hastanesine ameliyathane kurulması ve yetenekli dört-beş cerrahın buralarda görevlendirilmesi sayesinde bu işe çözüm bulunduğunu, İstanbul'da bu iş için ahvâl-i sıhhiyesi iyi olan Yıldız Hastanesi'nin uygun olduğunu, buraya alet edevat teminiyle münasib bir ameliyathane kurulabileceğini teklif etmektedir. Bunun üzerine yapımları 3 Eylül 1892 tarihinde irade buyurulan Haydarpaşa ve Maltepe Hastaneleri'nde birer ameliyathane yapılmasının planlandığı, hatta Haydarpaşa Hastanesi'ndeki ameliyathane inşaatının sona yaklaştığı Dr. Margery'e bildirilmiş ve ameliyathanenin resmi gösterilerek kendisinden uygun olduğu hususunda onay alınmıştır. Dr. Margery'nin, Yıldız Hastanesi'nde de kurulmasını istediği ameliyathanenin planlarını ve ameliyathanelerde gerekli olan alet edevatın listesini Makam-ı Seraskerî'ye vermesi, bu aletlerin vakit geçirilmeden Avrupa'dan sipariş edilmesi kararlaştırılmıştır. Böylece, İkinci Fırka'ya mensup askerler için ameliyat gerektiğinde Yıldız Hastanesi, birinci fırka ve diğer mevkideki askerler içinse Haydarpaşa Hastanesi adres gösterilmiştir. Yalnızca bu iki hastanede önemli ve büyük ameliyatların yapılması kararının altında, henüz yeterli sayıda cerrah bulunmaması yatmaktadır. Zira, ameliyathanelerin her birinde en az üçer dörder cerrah bulunması gerekmektedir ve sayı ancak ikisine yetmektedir.²⁵ Dr. Margery 18 Haziran 1894 tarihinde Serasker Rıza Paşa ile görüşerek, Yıldız Hastanesi'nde yapılmasını istediği ameliyathanenin projesini ve alet edevatın listesini teslim etmiştir. Vakit kaybedilmeden defter tercüme ettirilerek ameliyathane inşasına 19 Haziran 1894 tarihinde başlanmış, ayrıca Dr. Margery'den bu sırada tamamlanmış olan Haydarpaşa Hastanesi'ndeki ameliyathaneyi gözden geçirmesi ve noksanlarını bildirmesi istenmiştir.²⁶

Dr. Margery'nin Koleranın Tekrar Ortaya Çıkmaması İçin Önerileri

Makam-ı Seraskerî tarafından Hassâ Ordu-yı Hümâyûn Müşiriyeti ve Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Nezâreti'ne gönderilen 5 Ağustos 1894 tarihli tezkirede, Dr. Margery'nin koleranın tekrar ortaya çıkmasını önlemek amacıyla yapılması gerekenleri sıralayan önerileri haber verilmiştir. Dr. Margery ishal, hazımsızlık, bağırsak ve mide iltihabı veya dizanterisi olanların hemen hastaneye kaldırılarak yirmi dört saat doktor gözetiminde ayrı koşullarda tutulmaları; hastanın ismi, nereden geldiği, ne tür belirtiler gösterdiği vb. gibi bilgilerinin not edilerek Sıhhiye Dâiresi'ne bildirilmesi; koleradan şüphelenilenlerin tecrit edilmesi; kışla veya hastanelerde ne sebeple olursa olsun ölenlerin mutlaka tüm bilgileriyle birlikte bildirilmesi; mevsim şartlarıyla ortaya çıkan ishal vakalarının bulunabileceği göz önünde

²⁵ BOA, Y.MTV 97/51 (07/12/1311 H. – 11/06/1894 M.).

²⁶ BOA, Y.MTV 97/74 (15/12/1311 H. – 19/06/1894 M.).

tutularak hekimlerin mümkün mertebe gereksiz ilaç vermemeleri konularında uyarılarda bulunmuştur.²⁷

Dr. Margery'ye Fahri Binbaşılık Rütbesi Verilmesi

Mukavelenâme şartlarına göre yüzbaşı rütbesinde göreve başlatılan Dr. Margery, 16 Ağustos 1894 tarihli irade ile maaş ve tayinatı dahi verilmek üzere fahri olarak binbaşılığa terfi ettirilmiştir.²⁸

Dr. Margery'nin Haydarpaşa Hastanesi Hakkındaki Raporu

Dr. Margery 4 Eylül 1894 tarihli raporunda; Yıldız, Gümüşsuyu ve Beylerbeyi Hastaneleri'nde durumun iyi olduğunu, yalnız hava değişikliğinden kaynaklanan mide ve bağırsak hastalıklarının arttığını, şüpheli bir bulguya rastlanmadığını, mimar Mösyö Carre ile birlikte Haydarpaşa ve Humbarahâne Hastaneleri'nde yaptıkları inceleme sonucunda yazdıkları raporu bir hafta sonra arz edeceğini bildirmektedir.²⁹ Mâbeyn-i Hümâyûn Baş Kitâbet Dâiresi'nin 8 Eylül 1894 tarihli yazısı ile, Dr. Margery ve Mösyö Carre'nin Haydarpaşa Hastanesi hakkında hazırladıkları rapor için gerekli tetkik ve tahkikatın yapılması ilgili makamlardan istenmiştir.³⁰

Bu sırada Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'nin Haydarpaşa'da yeniden inşa edilmesi ve Haydarpaşa Hastanesi'nin ıslah edilerek kullanılması hususu Meclis-i Vükelâ'da görüşülmektedir. Konuya ilişkin olarak, Umûm Mekâtibi-i Askeriye-i Şâhâne Nezâreti tarafından verilen tezkirede, Mekteb-i Tıbbiye'nin Haydarpaşa'ya taşınması durumunda uzaklık nedeniyle mektebin muntazam olarak teftiş edilemeyeceği ve ayrıca hayli masraf edilerek açılan Kimya Tahlilhânesi ile Bakteriyolojihâne'nin Haydarpaşa'da yeniden inşa edilmesi lazım geleceği gibi mahzurlar sıralanmıştır. Üstelik, Dr. Margery tarafından daha önce işaret edilen öğrencilerin ameliyatlara katılması hususunun Mekteb-i Tıbbiye'nin botanik bahçesinde tesis edilecek her biri elli beş yataklı on-on beş hastane barakası ile çözülebileceği, bunun için yirmi dokuz dönümlük bahçenin ve ayrılacak otuz bin liranın kâfi geleceği beyan edilmiştir. Buna binaen, 22 Ekim 1894 tarihli irade ile işin tekrar Meclis-i Vükelâ'da müzakere edilmesi irade buyurulmuştur.³¹

²⁷ BOA, Y.MTV 102/12 (02/02/1312 H. – 05/08/1894 M.).

²⁸ BOA, İ.AS 9/29 (13/02/1312 H. – 16/08/1894 M.).

²⁹ BOA, Y.PRK.ASK 100/3 (03/03/1312 H. – 04/09/1894 M.). EK XIIa,b ve XIII.

³⁰ BOA, İ.HUS 29/23 (07/03/1312 H. – 08/09/1894 M.).

³¹ BOA, İ.HUS 30/71 (21/04/1312 H. – 22/10/1894 M.).

Dr. Margery'nin Her Hastanede Uzman Bir Cerrah Bulundurulması Hakkındaki Raporu

Belgelerden anlaşıldığına göre; hastanelerde cerrahi ameliyat gerektiğinde, şayet o hastanede cerrah bulunmuyorsa başka hastanelerden cerrahın gelmesi beklenmekte ve bu bekleme süreci özellikle de acil operasyon ihtiyacı olan hastalar için olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bazen de, hastanede cerrah bulunmakta fakat operasyonu tek başına gerçekleştiremeyeceğinden başka hastaneden kendisine yardımcı olması için başka bir cerrah istemekte, bu cerrah ise Bâb-ı Vâlâ-yı Seraskerî aracılığıyla getirilmekte, dolayısıyla yazışma süreci ile vakit kaybedilmektedir. Dr. Margery, bu konuya dikkat çekerek her hastanede operasyonu gerçekleştirebilecek ve sorumluluk alabilecek vasıfta cerrah bulundurulması, ayrıca Bâb-ı Vâlâ-yı Seraskerî'ye müracaat edilmeksizin yardımcı cerrahın getirilmesi gerektiğini yetkililere bildirmiştir. Bir nevi icap nöbeti sistemine benzeyen bu sistem sayesinde, ihtiyaç olduğunda hangi cerrahın hangi hastaneye gideceği önceden belirlenebilecektir. Bunun üzerine, Umûm Mekâtib-i Askeriye-i Şâhâne Nazırı Zeki Paşa imzasıyla Sadâret'e hitaben yazılan 19 Ekim 1894 tarihli tezkirede; Avrupa'nın tıp fakültelerine gönderilmekle tıptaki son gelişmelere vakıf doktorların bugün Mekteb-i Tıbbiye-i Askeriye ve Mülkiye'de çalıştıkları, bunlardan münasib olanlarının hastanelere dağıtıldığı, şayet eksik kalan yerler var ise oraların da doldurulacağı bildirilmektedir. Bu hususta Makam-ı Seraskerî Sıhhiye Dâ'iresi'nden de görüş alınmış ve ilgili hastanelerde görev yapan cerrahların isimlerini içerir bir pusula düzenlemiştir. Buna göre; Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'de Serîriyât-ı Hâriciye Muallimi Tabîb Mîrlivâ Aristidi Paşa, Haydarpaşa Hastanesi'nde Tabîb Mîrlivâ Nafilyan Paşa, Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'de Emrâz-ı Hâriciye Muallimi Tabîb Mîralây Hayreddin Bey, Yıldız Hastanesi'nde Operatör Tabîb Mîralây Osman Bey, Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'de Serîriyât-ı Hâriciye Muallim Muâvini Tabîb Ka'immakam Cemil Bey, Yıldız Hastanesi'nde Tabîb Binbaşı Nureddin Mahmud Efendi, Haydarpaşa Hastanesi'nde Ameliyât-ı Cerrâhiye Muallimi Tabîb Binbaşı Nâzım Şerefüddin Efendi, Gümüşsuyu Hastanesi'nde Operatör Tabîb Binbaşı Hâzım Efendi, Maltepe Hastanesi'nde Tabîb Sol Kolağası Ferîd Mahmud Efendi görev yapmaktadır.³²

---

³² BOA, BEO 551/41305 (18/07/1313 H. – 04/01/1896 M.).

Dr. Margery'nin Avrupa Hastanelerini Gezerek Gözlemlerde Bulunması

Bir vesile ile³³ Avrupa'ya giden Dr Margery Paris ve Fransa'nın hastane ve fakültelerini gezerek bunların planları, yapı ve edevatı hakkında incelemelerde bulunmuştur. Ayrıca İsviçre'ye de geçerek, oradaki mükemmel hastanelerin teşkilatlarını da öğrenmiştir. Bildirdiğine göre Almanya'nın hastanelerini de gezmeyi istemiş ancak büyükbabasının vefatı üzerine memleketine gitmeye mecbur olmuştur. İlave olarak, Lyon Sergisi'ne de iştirak etmiş ve seyyar hastaneler ile askeri hastanelerin yeni alet ve edevatını da görmüştür. Tüm bu edinimlerinin, Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne teşkilatı konusunda verilecek vazifede kendisine yardım edeceğini 19 Aralık 1894 tarihli bir arızası ile bildirmektedir.³⁴

Dr. Margery'nin Yıldız ve Gümüşsuyu Hastaneleri Hakkındaki Raporu

Dr. Margery'nin muntazam olarak yaptığı teftişler üzerine tanzim ettiği bir diğer raporu, 29 Ocak 1895 tarihli dir. Raporunda; Yıldız ve Gümüşsuyu Hastaneleri'nde durumun iyi olduğu, Yıldız'da dört kişide yılançık hastalığı olduğu, yatak takımları ve eşyalarının etüvden geçirildiği, Gümüşsuyu'nda koleradan vefat edenlerin kireç ve süblime içine defn edildiği belirtilmektedir.³⁵

Kolerahılardan Alınan Tahlillerin Dr. Nicolle'e Gönderilmesi

Yıldız Hastanesi Müfettişliği görevini yürüten ve bunun dışında Gümüşsuyu ve Beylerbeyi Hastaneleri ile askeri kışla ve barakalarda da gözlemler yaparak kolera konusunda alınacak tedbirleri düzenleyen Dr. Margery, kolera'nın teşhisinde en ziyade Bakteriyolojihâne-i Şâhâne Müdürü Dr. Maurice Nicolle'e itimat etmektedir ve onunla iletişim halindedir. Bu bağlamda, Dr. Margery'nin 7 Şubat 1895 tarihli raporu Osmanlı hekimlerinin kolera hastalığı hakkında henüz yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmadıklarını da göstermektedir. Buna göre; bir hafta önce Gümüşsuyu Hastanesi'ndeki bir hastanın dört belediye hekimi tarafından kolerahıl olmadığı bildirildiğini, kendisinin teklifi üzerine alınan örneğin Dr. Nicolle'e gönderilmesi sayesinde hastanın kolerahıl olduğunun anlaşıldığını ve iki gün içinde kolera bulguları zahir olduğu halde çaresiz hastanın

³³ Belirtilen tarihlerde neden Avrupa'da bulunduğu konusunda belgelerde herhangi bir bilgiye rastlanmamış olmakla birlikte, bir yıla yakın bir süredir İstanbul'da çalışmakta olan Dr. Margery'nin bu tarihlerde yıllık izin kullanmış olması muhtemeldir.

³⁴ BOA, Y.MTV 111/12-1 (20/06/1312 H. – 19/12/1894 M.).

³⁵ BOA, Y.MTV 114/13 (02/08/1312 H. – 29/01/1895 M.). EK XIVa,b ve XV.

öldüğünü, erken teşhis ve hastalığın yayılmasının önüne geçebilmek için gerekli tahlillerin zamanında yapılmasının önemli olduğunu işaret etmektedir. Benzer şekilde geçenlerde Yıldız Hastanesi'nden Bahriye Hastanesi'ne naklolunan on beş kişiye hastane doktorlarının koleralı değil nazarıyla baktıklarını, oysa kendisinin bizzat muayenesi sonucunda on ikisinde kolera bulguları gözlemediğini, hastalardan alınacak örneklerin Dr. Nicolle'e gönderilerek kesin tanının konulması için gerekenin yapılmasını arz etmektedir. Aynı gün içinde gereğinin yapılması hususunda irade buyurulmuş, hastanelerde kolera şüphesi taşıyan hastalardan alınacak numunelerin derhal Dr. Nicolle'e gönderilmesi hususu vurgulanmış, hatta özel hastanelere dahi haber verilmiştir.³⁶

Dr. Margery'nin Kuş Palazı (Difteri) Hastanesi Müdürlüğü'ne Talip Olması

Dr. Margery İstanbul'da kolera hastalığı ile mücadele ederken, Paris'te Pasteur Enstitüsü'nde görevli meslektaşısı Dr. Roux³⁷ 1894 yılı Eylül'ünde kuş palazı hastalığına yönelik yeni bir serum keşfettiğini bilim alemine duyurmuş ve Dr. Chantemesse tarafından bu yeni serumlardan bir kaç numune İstanbul'a getirilmiştir. Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne bünyesinde oluşturulan bir komisyon, yeni serumların eski yöntemden üstün olup olmadığı hususunda tecrübeler yapılması gerektiğine karar vermiş ve böylece bu iş için yirmi yataklı bir hastane inşasına girişilmiştir. Dr. Nicolle'ün sürece dahil olmasıyla birlikte³⁸ yaptırılacak hastaneye ek olarak, serum üretimi için uygun donanıma sahip bir de laboratuvar inşası gündeme gelmiştir.³⁹

Bu gelişmeler yaşanırken, Dr. Margery de 18 Haziran 1895 tarihli arızası ile bu hastanenin tamamlandıktan sonra kendi idaresine verilmesini talep

³⁶ BOA, İHUS 34/37 (11/08/1312 H. – 07/02/1895 M.); BOA, A.MKT.MHM 595/26 (11/08/1312 H. - 07/02/1895); BOA, Y.A.HUS 319/64 (15/08/1312 H. – 11/02/1895 M.). EK XVI ve XVII.

³⁷ Dr. Pierre Paul Emile Roux (1853-1933); Pasteur Enstitüsü'nün müdürlüğünü yapmış ve anti-difteri serumunu keşfetmiş bakteriyolog ve immunolog.

³⁸ Bu gelişme üzerine, serumun yerinde öğrenilerek İstanbul'da da üretimine başlanması amacıyla Dr. Roux'nun yanına Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne hocalarından müteşekkil bir heyetin gönderilmesi kararlaştırılmıştır. Tüm bu aşamalardan hariç tutulan Dr. Nicolle, Dr. Roux'nun talebesi ve bir dönem Pasteur Enstitüsü'nde mesai arkadaşı olarak kendisi gibi bir mikrobiyolog İstanbul'da iken başka birilerinin bu işle vazifelendirilmesine tepki göstermiş ve nihayet kendisini sürece dahil ettirerek Dr. Roux'nun yanına serumu öğrenmek üzere Paris'e gönderilmiştir. Bkz. Emre Karacaoğlu, *Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Bakteriyojohâne-i Şâhâne*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2018, s.29-32.

³⁹ Karacaoğlu, a.g.e., s.29-39.

etmiştir. Kendisinin Fransa hastanelerinde iki kez kuş palazı hastalığına yakalananların tedavisiyle meşgul olduğunu ve yapılacak işlemlerin tamamına vakıf olduğunu bildirmektedir. Ayrıca, kolera hastalığından eser kalmadığı için askeri hastanelere her gün yaptığı teftiş ziyaretlerine de artık gerek kalmamış, Mekteb-i Tıbbiye'nin ıslahı hususundaki layihası da kabul olduğundan bu vazifesi de sona ermiştir. Son duruma göre kuş palazı hastalığına tutulanların tedavisi ile uğraşırsa daha ziyade faydalı olacaktır ve zaten şüpheli bir durum yaşandığı takdirde hastaneleri teftiş etmesi de kuş palazı tedavisi ile meşgul olmasına engel teşkil etmeyecektir. Son olarak Dr. Margery, bu talebi kabul olunursa hal-i hazırdaki bilimsel gelişmelere uygun ve makul fiyatla bir hastane kurulması için rapor tanzim edebileceğini beyan etmektedir.⁴⁰ Konuya ilişkin araştırmalardan anlaşıldığına göre, hastane inşaatındaki aksaklıklar nedeniyle hayli gecikmeler yaşanmış ve süreç uzamıştır. Dr. Margery'nin bu hastanenin başına geçtiğine dair bir belgeye rastlanmamıştır.

Bir Rüşvet İddiası

Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla Dr. Margery 1896 yılı Şubat ayı başlarında avlanmak amacıyla Mudanya'ya gitmiştir. Mudanya'da gümrük memuru tarafından av tüfeği ve barut hartuçlarına el konulmuştur. Çünkü ateşli silahlarla şehir içinde dolaşmak yasaktır. Dr. Margery bu olay hakkındaki 11 Mart 1896 tarihli dilekçesinde, gümrük memurunun kendisinden iki yüz elli kuruş ödemesini istediğini, bu memurun kendisine rüşvet vermeyenlere zorluk çıkardığını, zaten Bursa'daki konsolosların bu kişiden şikayetçi olduğunu, bu kişinin İstanbul'daki amiri tarafından korunduğunu, bu nedenle sefaretleri önemsemediğini, kendisinin parayı ödememesi üzerine av tüfeği ile hartuçlarının gümrükte zabt edildiğini beyan etmektedir. Durumu Fransa Konsoloshanesi ile Bursa Valisi'ne de bildirmiş, ancak tüfek ve hartuçların geri alınması için onların yaptıkları başvurulardan bir sonuç elde edilememiştir. Dr. Margery, alıkonulan av tüfeğinin kendisine iadesi, bu memurun bir özür babında bir mazeretname yazması yahut işten atılması, masraf ve hartuç bedellerinin kendisine ödenmesi, tazminat bedeli olarak kendisine yirmi lira verilmesi hususlarının yerine getirilmesini talep etmektedir. Son olarak, iş sürüncemede bırakılacak olursa, keyfiyeti Fransa Sefiri'ne bildirmeye mecbur olacağını bildirmektedir.⁴¹ İlerleyen süreçte usulüne uygun olmayan şekilde alıkonulduğuna karar verilen av tüfeği Dr. Margery'e iade edilerek, tazminat ve sair şartlardan vaz geçmesi

⁴⁰ BOA, Y.MTV 125/131 (16/02/1313 H. – 08/08/1895 M.). EK XVIII ve XIX.

⁴¹ BOA, BEO 742/55650 (27/08/1313 H. – 12/02/1896 M.); BOA, Y.MTV 137/170 (26/09/1313 H. – 11/03/1896 M.).

sağlanmıştır.⁴² Hartuçların da iadesi kararlaştırılmış olmakla birlikte; bunların barutla dolu oldukları ve şehre sokulmalarının sakıncalı olduğu dikkate alınarak, hartuçların iadesi için ilgili kurumlardan izin alınması tavsiye edilmiştir.⁴³ İlgili gümrük memurunun özür dilediğine ya da işten atıldığına dair ise söz konusu belgelerde herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

Dr. Margery'nin Gecikmiş Maaşlarının Ödenmesi Talebi

Dr. Margery'nin eldeki belgeler içerisinde gecikmiş maaşlarının ödenmesi ile ilgili tek bir belge bulunmakta olup, bu belge 14 Mayıs 1896 tarihini taşımaktadır. Doğrudan Mâbeyn-i Hümâyûn'a arz edilen bu dilekçede Dr. Margery, beş aydan beri maaşını alamadığını, üç yüz lira alacağı olduğunu, hastaneleri teftiş hizmetini maaşları ödenene kadar askıya aldığını, diğer yabancı memurlara karşı yapılmayan bu muamelenin neden kendisine yapıldığını anlayamadığını bildirmektedir.⁴⁴ İlerleyen dönemde tekrar mukavele yenileme talebinde bulunduğuna göre gecikmiş maaşları ödenmiş olmalıdır.

Dr. Margery'nin Mukavelenin Yenilenmesi Talebi

Mâbeyn-i Hümâyûn'a hitaben kaleme alınan 10 Ağustos 1896 tarihli dilekçede Dr. Margery, 13 Ağustos 1896 tarihinde sona erecek olan mukavelenin bir sonraki yıl için yenilenmesini talep etmiştir. Bir önceki sene, 1895 yılında, mukavele Temmuz ayında yenilenmiştir. Mukavele şartlarına göre şayet bir sonraki yıl için tekrar mukavele yapılmayacaksa bunun karşı tarafa altı ay önceden bildirilmesi gerekmektedir. Dr. Margery bu duruma dikkat çekerek mukavelenin yenilenmesi gerektiğinden bahisle, ayrıca maaşının bu sene Dr. Nicolle'ün aylığı kadar yapılacağını kendisine padişah tarafından vaad edildiğini de hatırlatmaktadır. İlave olarak, bu yıl bir aylık iznini kullanmadığından, gelecek yıl kendisine iki ay izin kullanma hakkı tanınacağını ümit etmektedir.⁴⁵ Ancak, Dr. Margery'nin sonraki dönemlerde Osmanlı Devleti hizmetinde kaldığına dair herhangi bir belgeye rastlanmadığına bakılırsa, mukavelenin tekrar yenilenmemiş olması olasıdır.

Sonuç

Lyon Hastanesi'nde görevli iken 22 Ocak 1894 tarihinde imzaladığı mukavelenâme ile Osmanlı Devleti hizmetine giren Dr. Louis Margery'nin İstanbul'daki çalışma hayatı, belgelerden anlaşıldığına göre iki buçuk yıl civarında sürmüştür. Bu vazifesini "Yıldız Hastanesi Müfettişi" sıfatıyla

⁴² BOA, BEO 775/58124 (23/11/1313 H. – 06/05/1896 M.).

⁴³ BOA, BEO 795/59561 (04/01/1314 H. – 15/06/1896 M.).

⁴⁴ BOA, Y.PRK.BŞK 46/2 (01/12/1313 H.- 14/05/1896 M.). EK XX ve XXI.

⁴⁵ BOA, Y.PRK.BŞK 47/2 (01/03/1314 H. – 10/08/1896 M.). EK XXII ve XXIII.

sürdürdüğü halde, Beylerbeyi ve Gümüşsuyu gibi başka hastaneler ile bazı kırsalaları da teftiş ettiği ve buralardaki genel sağlık durumuna dair muntazam olarak raporlar sunduğu anlaşılmaktadır. Bunların yanı sıra, bir takım hususlarda da görüşlerine başvurulduğu ve fikri alındığı görülmektedir. Özellikle, Mekteb-i Tıbbiye'nin ıslahı meyanında müfredâtın düzenlenmesi ve öğrencilerin uygulamalı eğitim konusundaki eksikliklerinin giderilmesi ile hastanelerdeki ameliyathanelerin durumu ve yeterli sayıda cerrah bulundurulması hakkında düzenlediği raporları bunun bariz örnekleridir. Dikkat çekici bir husus da, Osmanlı yetkililerinin Dr. Margery'nin fikirlerini önemseyerek, vakit kaybetmeksizin ilgili kurul ve komisyonlarda görüşülmesini; uygulanma kararı alındığı takdirde ise derhal uygulanmasını sağlamaları konusunda gösterdikleri yapıcı tutumdur.

Dr. Margery'nin Bakteriyojîhâne-i Şâhâne Müdürü Dr. Maurice Nicolle ile birlikte çalışma konusunda istekli ve uyumlu olduğu görülmektedir. Gerek Bakteriyojîhâne-i Şâhâne'deki uygulamaları birlikte yürütmeleri, gerekse oluşturulan komisyonlarda beraber görev almaları bu intibai uyandırmaktadır. Ayrıca, Dr. Margery yetkili makamlara ilettiği bazı raporlarında kolera hastalığının kesin tanısı için adres olarak Bakteriyojîhâne'yi ve Dr. Nicolle'ü işaret etmektedir. Bu noktada, Dr. Margery bazı belediye hekimlerinin ve hastanelerde görevli hekimlerin kolera hastalığının teşhisinde ve diğer benzer belirtiler sergileyen hastalıklardan ayrılmasında istenilen düzeyde olmadıkları fikrindedir ve bu hususta şahit olduğu bazı olayları raporlarında aktarmaktadır.

Dr. Margery ile ilgili olarak dikkat çekilmesi gereken bir husus da, 10 Ağustos 1896 tarihli raporundan anlaşıldığına göre, kendisinin Osmanlı Devleti hizmetinde kalmayı arzu etmiş olmasıdır. Bir sonraki yıl için de sözleşmenin yenilenmesini beklemiş ve kendi lehine bazı düzenlemeler talep etmiştir. Bu arzusunda Osmanlı yetkililerince öneri ve görüşlerine değer verilmesinin ve gayretlerinden ötürü taltif edilmesinin etkisi olmuş olmalıdır. Ne yazık ki belgelerden kendisinin İstanbul'dan ne zaman ve ne şekilde ayrıldığı anlaşılamamaktadır.

Dr. Margery gibi Osmanlı Devleti hizmetinde bulunmuş yabancı uyruklu uzman kişilerin faaliyetleri ile ilgili çalışmalar, Osmanlı bürokratlarının ilgili konulardaki yaklaşım, tutum ve tavırlarını göstermesi bakımından ve ayrıca bu yabancı uzmanların Osmanlı Devleti'ne ve buradaki çalışma koşullarına bakışlarını bir nebze de olsa yansıtmaları bakımından değer taşımaktadır. Yeni belge ve bulgular elde edildiğinde, noksanların tamamlanacağı ve arada kalan boşlukların doldurulacağı ümit edilmektedir.

Kaynakça**I. Arşiv Kaynakları**

BOA, Sadaret Mühimme Kalemi Evrakı (A.MKT.MHM): 594/19 (24/09/1311 H.-31/03/1894 M.), 594/21 (05/10/1311 H. – 11/04/1894 M.), 595/26 (11/08/1312 H. - 07/02/1895).

BOA, Bab-ı Ali Evrak Odası (BEO): 374/28018 (10/09/1311 H. – 17/03/1894 M.), 551/41305 (18/07/1313 H. – 04/01/1896 M.), 742/55650 (27/08/1313 H. – 12/02/1896 M.), 775/ 58124 (23/11/1313 H. – 06/05/1896 M.), 795/59561 (04/01/1314 H. – 15/06/1896 M.).

BOA, İrade Askeri (İ.AS): 9/29 (13/02/1312 H. – 16/08/1894 M.).

BOA, İrade Hususi (İ.HUS): 22/33 (20/09/1311 H. – 27/03/1894 M.), 22/56 (26/09/1311 H. – 02/04/1894 M.), 22/98 (22/09/1311 H. – 29/03/1894 M.), 23/17 (11/10/1311 H. – 17/04/1894 M.), 29/23 (07/03/1312 H. – 08/09/1894 M.), 30/71 (21/04/1312 H. – 22/10/1894 M.), 34/37 (11/08/1312 H. – 07/02/1895 M.).

BOA, Yıldız Hususi Maruzat (Y.A.HUS): 291/81 (27/08/1311 H. – 05/03/1894 M.), 291/107 (30/08/1311 H. – 08/03/1894 M.), 293/66 (09/10/1311 H. – 15/04/1894 M.), 319/64 (15/08/1312 H. – 11/02/1895 M.).

BOA, Yıldız Mütenevvi Maruzat (Y.MTV): 97/51 (07/12/1311 H. – 11/06/1894 M.), 97/74 (15/12/1311 H. – 19/06/1894 M.), 102/12 (02/02/1312 H. – 05/08/1894 M.), 111/12-1 (20/06/1312 H. – 19/12/1894 M.), 114/13 (02/08/1312 H. – 29/01/1895 M.), 125/131 (16/02/1313 H. – 08/08/1895 M.), 137/170 (26/09/1313 H. – 11/03/1896 M.).

BOA, Yıldız Askeri Maruzat (Y.PRK.ASK): 100/3 (03/03/1312 H. – 04/09/1894 M.).

BOA, Yıldız Başkitabet Dairesi Maruzatı (Y.PRK.BŞK): 35/34 (23/08/1311 H. – 01/03/1894 M.), 46/2 (01/12/1313 H.- 14/05/1896 M.), 47/2 (01/03/1314 H. – 10/08/1896 M.).

BOA, Yıldız Tahrirat-ı Ecnebiyye ve Mabeyn Mütercimliği (Y.PRK.TKM): 30/39 (17/07/1311 H. – 24/01/1894 M.), 31/4 (06/10/1311 H. – 12/04/1894 M.).

II. Araştırma ve İncelemeler

Ayar, Mesut, *Osmanlı Devleti'nde Kolera: İstanbul Örneği (1892-1895)*, Kitabevi, İstanbul 2007.

Karacaoğlu, Emre, “Bakteriyolojihâne'nin Kurulması Fikri Üzerine Arşiv Belgeleri Işığında Bazı Mütalaalar”, *Türkiye Klinikleri J Med Ethics*, Cilt 26, Sayı 2, 2018, 66-76.

Karacaoğlu, Emre, *Başbakanlık Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Bakteriyolojihâne-i Şâhâne*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 2018.

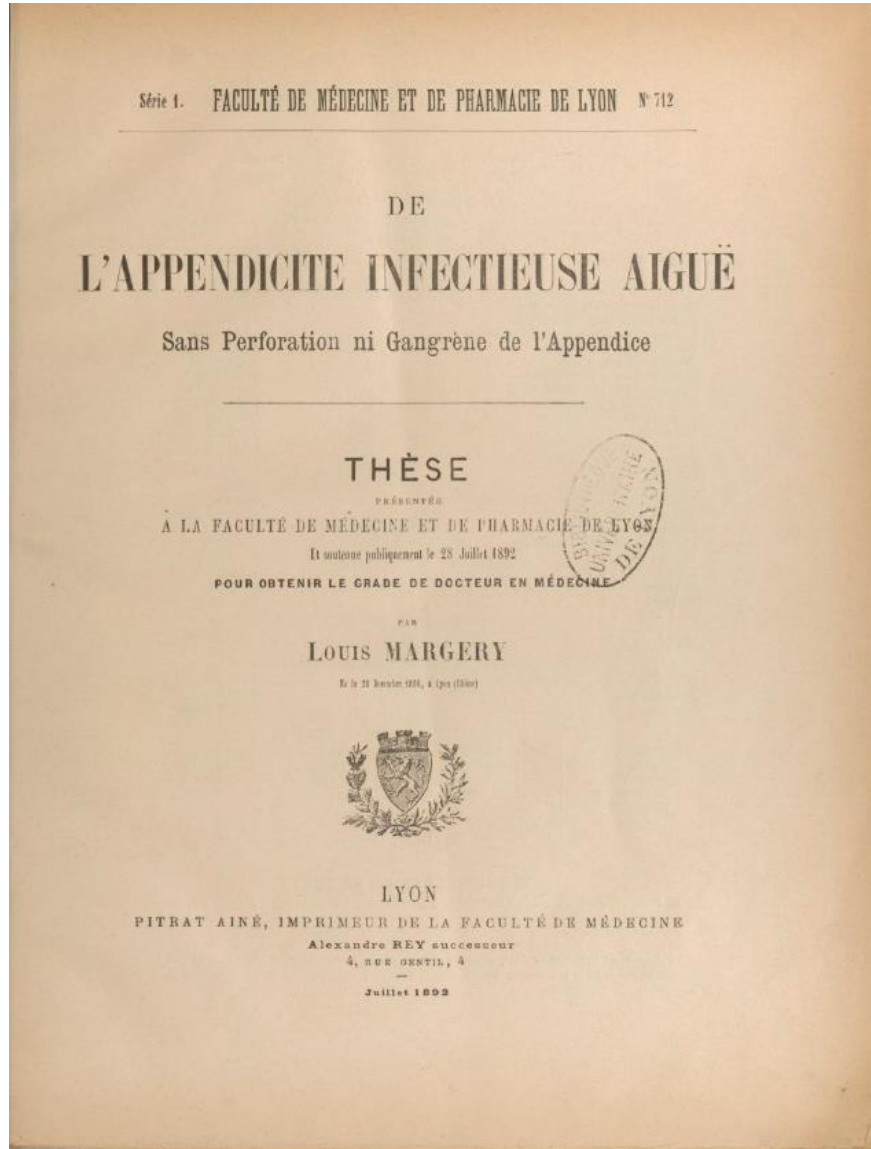
Margery, Louis, *De l'Appendicite Infectieuse Aiguë Sans Perforation ni Gangrène de l'Appendice*, A La Faculté De Médecine Et De Pharmacie De Lyon, Lyon 1892.

Yıldırım, Nuran, Hakan Ertin, "European Physicians/Specialists during the Cholera Epidemic in Istanbul 1893-1895 and their Contribution to the Modernization of Healthcare in the Ottoman State", *Health, Culture and the Human Body: Epidemiology, Ethics and History of Medicine; Perspectives from Turkey and Central Europe*, ed. İlhan İlkılıç, Hakan Ertin, Rainer Brömer, Hajo Zeeb, BETIM Center Press, İstanbul 2014.

Yıldırım, Nuran, "Gedikpaşa, Tophane ve Üsküdar Tebhaneleri", *14. Yüzyıldan Cumhuriyete Hastalıklar, Hastaneler, Kurumlar, Sağlık Tarihi Yazıları I*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2014, s.419-436.

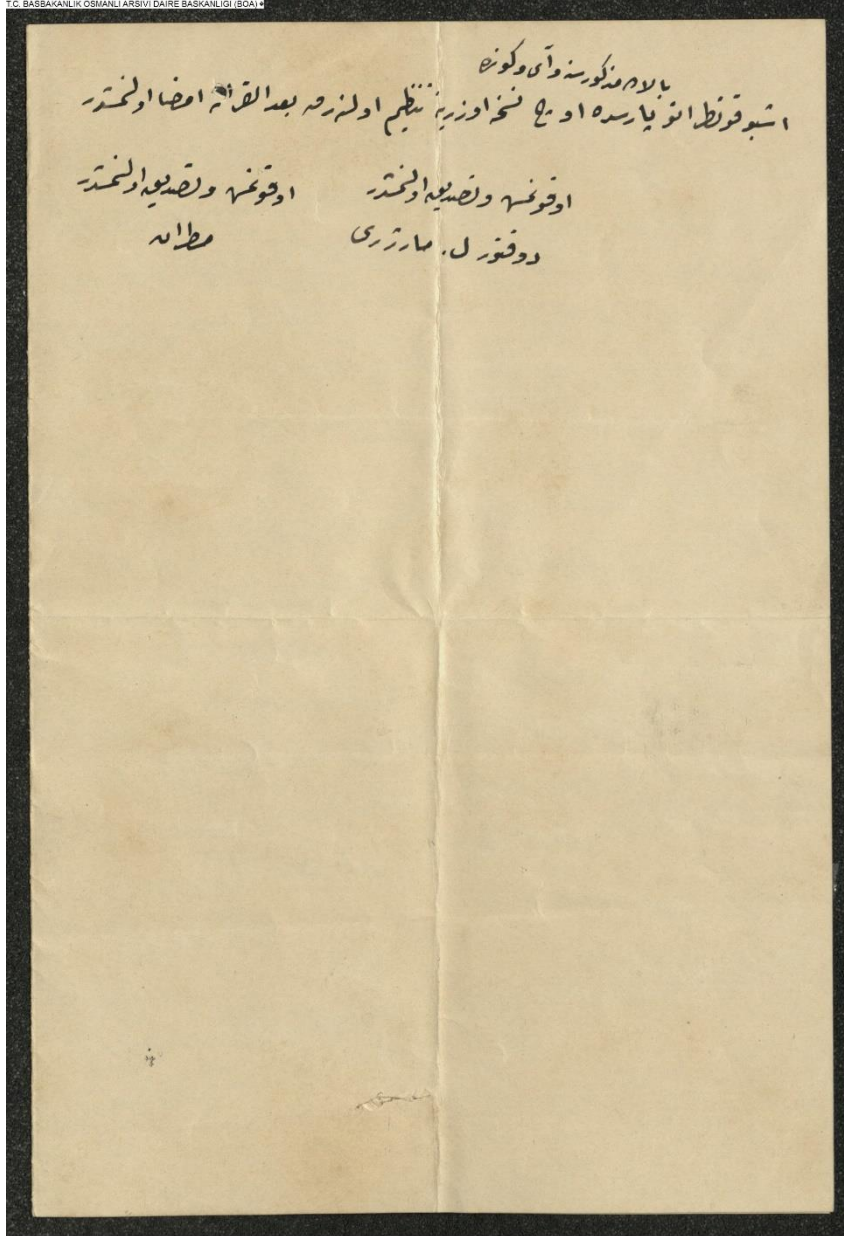
EKLER

EK I: Dr. Louis Margery'nin Doktora Tezinin İç Kapak Sayfası

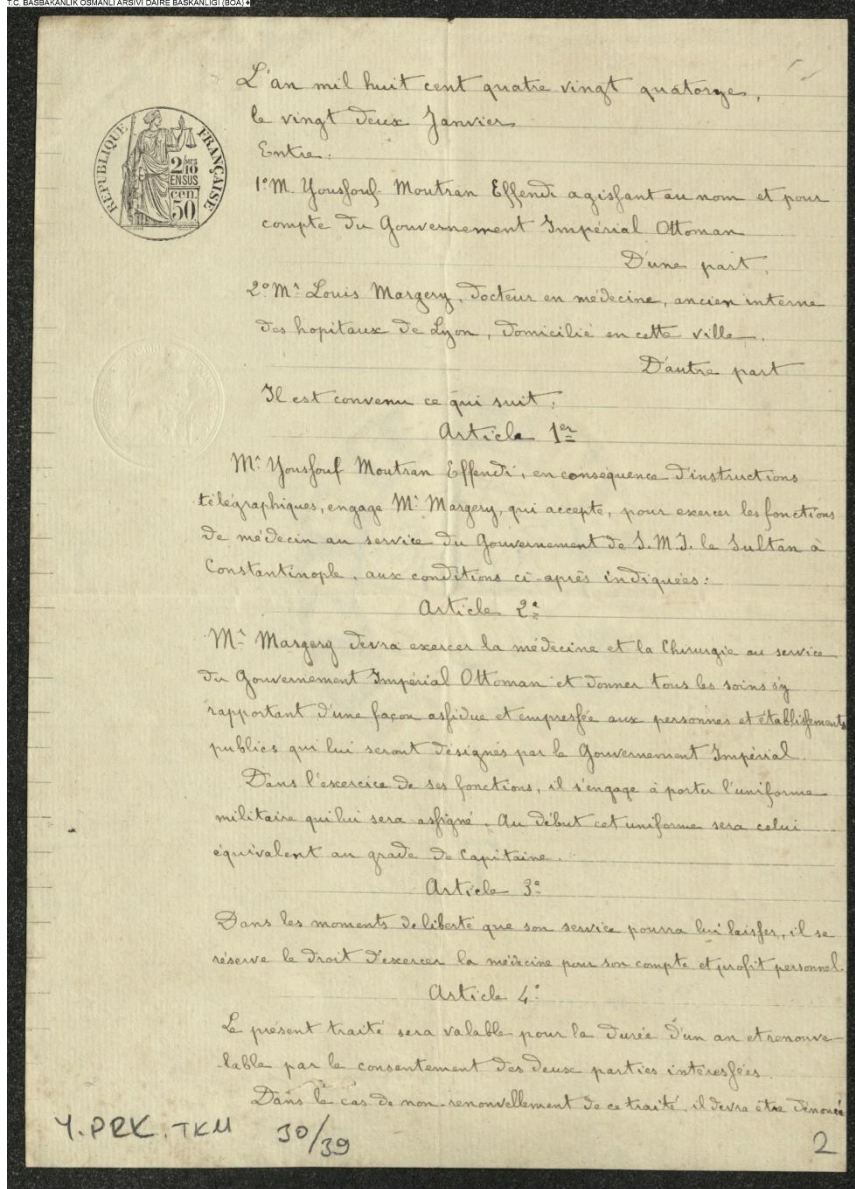

EK IIb: Mukavelenâme Tercümesinin İkinci Sayfası

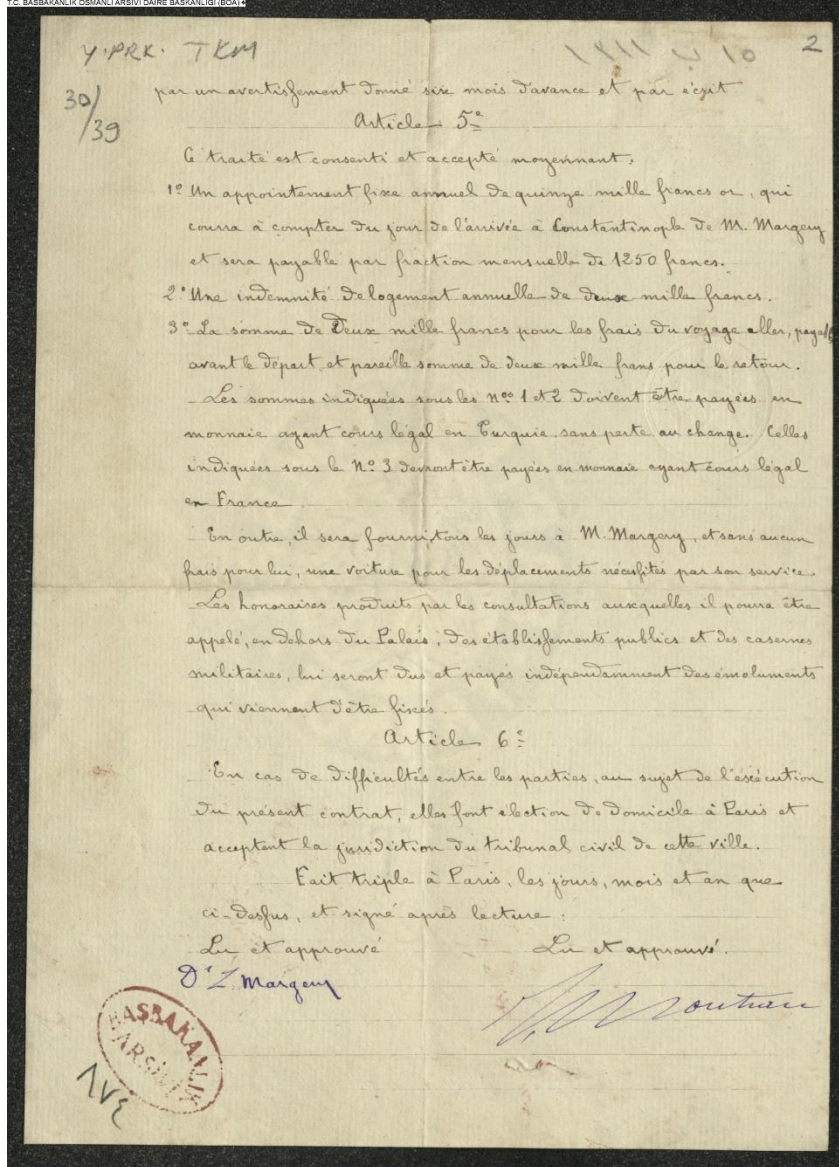
Y.PRK.TKM.00030.00039.001

Y.PRK.TKM.00030.00039.002

EK IIc: Fransızca Mukavelenâmenin İlk Sayfası

Y.PRK.TKM.00030.00039.002

EK II: Fransızca Mukavelenâmenin İkinci Sayfası

EK III: Mukavelenâme Tercümesinin Transkripsiyonlu Metni

Kontrato Tercemesi

Bin sekiz yüz doksan dört senesi Kânûn-ı Sânisinin yirmi ikisinde bir taraftan Devlet-i ʿAliyye-i ʿOsmâniye nâm ve hesâbına hareket eden Yusuf Mutrân Efendi ve diğer taraftan Lyon Hastahâneleri sâbık dâhilî şâkirdânından ve şehir-i mezkûrda mukîm tabîb Mösyö Louis Margery beyinde mevâdd-ı atîye karârlaştırılmıştır:

Birinci Mâdde

Yusuf Mutrân Efendi taʿlîmât-ı telgrafiye mücebince Mösyö Margery'e hükûmet-i seniyye-i ʿOsmâniye hizmetinde Dersaʿâdet'te icrâ-yı tabâbet etmesini âtîde mezkûr şerâ'it ile teklîf etmiş ve mûmâ-ileyh de kabûl eylemiştir.

İkinci Mâdde

Mösyö Margery Devlet-i ʿAliyye-i ʿOsmâniye hizmetinde icrâ-yı tabâbet ve cerrâhi edecek ve hükûmet-i seniyye tarafından irâ'e olunacak eşhâsa ve te'sîsât-ı ʿumûmiyede bu hizmeti gayûrâne ve mukaddimâne îfâya iʿtinâ eyleyecektir.

Îfâ-yı me'mûriyette kendisine irâ'e olunacak elbise-i ʿaskeriyeyi iktisâ etmeği mûmâ-ileyh ta'ahhüd eder. İbtidâda bu elbise yüzbaşı rütbesinde olacaktır.

Üçüncü Mâdde

Me'mûriyet zamânının gayrı serbest zamânlarında mûmâ-ileyh kendi hesâb ve istifâde-i şahsiyesi için icrâ-yı tabâbet hakkını muhâfaza eder.

Dördüncü Mâdde

İşbu kontrato bir sene müddet için olup ʿalâkadâr olan tarafeynin rızâsıyla tecdîd olunabilecektir. ʿAdem-i tecdîd takdîrinde altı mâh mukaddem ve tahrîren ihbâr edilecektir.

Beşinci Mâdde

İşbu kontrato vech-i âfî üzere ʿakd ve kabûl olunmuştur:

Mösyö Margery'nin Dersaʿâdet'e muvâsalatı târîhinden iʿtibâren hesâb olunmak üzere ve şehriye bin iki yüz elli Frank te'diye olunmak şartıyla mûmâ-ileyhe senevî altun hesâbıyla on beş bin frank maʿâş iʿtâ olunacaktır.

Sâniyen senevî iki bin frank süknâ masârifî

Sâlisen  azîmetinden evvel m m -ileyhe iki bin frank harcır h te'diye olunacağı gibi  avdetinde dahi yine iki bin frank verilecektir.

Birinci ve ikinci numerolarda zikr olunan meb liğ mem lik-i Ő h nede r yic-i kan n si olan nakd ile ve acyosuz ve  ç nc  numeroda zikr olunan meb liğ Fransa'da r yic-i kan n si olan nakd ile te'diye olunacaktır.

Bundan m  ad  M sy  Margery'e hidmetinin  c b ettiği mahallere gitmek   n ve kendi   n hi  masrafı m cib olmayarak herg n bir  araba tahs s olunacaktır.

Sar y-ı h m y nun ve te's s t-ı  um miye ile  asker  k rların h ricinde olarak celb olunacağı kons ltasyonlar   n b l da mezk r  cretlerden başka olarak l zım gelen  cret te'diye olunacaktır.

Altıncı M dde

İŞbu kontratonun icr -yı ahk mı hus sunda tarafeyn beyninde m Őkil t zuh runda Paris mahkeme-i huk kiyesine m r ca ata kar  verilmiştir.

B l da mezk r sene ve ay ve g nde işbu kontrato Paris'te    n sha  zerine tanz m olunarak ba de'l-kar  imz  olunmuştur.

OkunmuŐ ve tasdik olunmuştur. OkunmuŐ ve tasdik olunmuştur.
Doktor L. Margery Mutr n

EK V: İ.HUS 22/33 Transkripsiyonlu Metni

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu
Baş Kitâbet Dâ'iresi 6533

Bâ-kontrato Paris'ten celb olunmuş ve muhassasâtı hazîne-i hassâ-i şâhânece tesviye edilmekte bulunmuş olan ve Yıldız mevki-i °âlîsi hastahânesi inspektörlüğüne ta°yîn kılınan Doktor Marjeri tarafından koleraya karşı ittihâz olunacak tedâbîr-i sıhhiye hakkında takdîm olunan rapor ile merbût olan mütâla°anâme ve iki kît°a fotoğraf leffen taraf-ı sâmiye-i sadâret-penâhîlerine irsâl kılındı. Mûmâ-ileyh Marjeri Yıldız Hastahânesi'nden mâ°adâ on günde bir Beylerbeyi ve her gün Gümüşsuyu ve sâ°ir hastahâneleri vürûd-ı teftîş etmekte ve kendisinin ikdâm ve mesâ°isi görülmekte olup raporunda mevzû°-ı bahs olan su mâddesinin koleranın tevsî° ve intişârına şâyî° bir vâsita olduğu şimdîye kadar vukû° bulan tecâribden müstebân olduğu gibi koleranın en ziyâde Terkos ve Taksim suyu şürb ve isti°mâl olunan Beyoğlu ve Kasımpaşa ve Tophâne cihetlerinde devâm etmesi bundan mü°eyyed ahvâlden olduğu ve vâkı°a mezkûr Terkos ve Taksim sularında kolera mikrobu görülmemiş ise de bunları şürb edenler ishâle isti°dâd hâsıl ederek cüz°î bir sebep ile koleraya tutulmakta bulunduğuna ve hattâ Beyoğlu ve civârı kışla-i hümâyûnlarda ârâm-sâz °asâkir-i şâhâne meyânında zuhûr etmiş olduklarının efrâd-ı merkumeye Kanlı Kavak suyu içirmek sûretiyle önü alınmış idüğüne binâ°en bu mâdde fevk-al-°ade hâ°iz-i ehemmiyet olduğundan gerek bu bâbda gerek mûmâ-ileyh doktorun teklîfi vechiyle mütâla°anâmesini li-ecli°l-tedkîk teşkîl edilecek komisyonun kimlerden mürekkeb olacağı ve mârrü°z-zikr raporun muhteviyât-ı sâ°iresinin bir de Mâbeyn-i hümâyûn-ı mülûkâne etıbbâsından ve Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne mu°allimlerinden Doktor Binbaşı Celâleddin Muhtâr Efendi tarafından Tophâne ve Üsküdâr cihetlerindeki etüv makinelerinin bir ân evvel işleyebilecek bir hâle getirilmeleri ve eşyâ-yı mülevveseyi nakl için muntazam °arabalar tedâriki lüzûmunu şâmil olarak takdîm edilip kezâlik savb-ı sâmi-i fahîmânelerine irsâl kılınan °arîza mündericâtının yârınki Meclis-i Vükelâ'da °arîz ve °amîk bi°l-tedkîk bu yolda vukû° bulacak masârifin te°mîniyle ve°l-hâsıl işin her cihetinin müzâkeresiyle karârının bâ-mazbata °arz-ı hâk-i pâyi° kılınması muktezâ-yı emr u fermân-ı hümâyûn-ı cenâb-ı hilâfet-penâhîden bulunmuş olmağın ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü°l-emrindir. Fî 20 Ramazân 311 ve fî 15 Mart 310 [27 Mart 1894 Salı]

Serkâtib-i Hazret-i Şehriyârî Süreyyâ

EK VII: Y.PRK.BŞK 35/34 Transkripsiyonlu Metni

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu
Baş Kitâbet Dâ'iresi

Rapor Tercümesidir

Telkîn etmiş olduğum emr u fermân-ı hümâyûna imtisâlen Yıldız ve Gümüşsuyu ve Beylerbeyi Hastahânelerinin ahvâl-i sıhhiyeleri hakkındaki üçüncü raporumu takdîm ile kesb-i fahr eylerim.

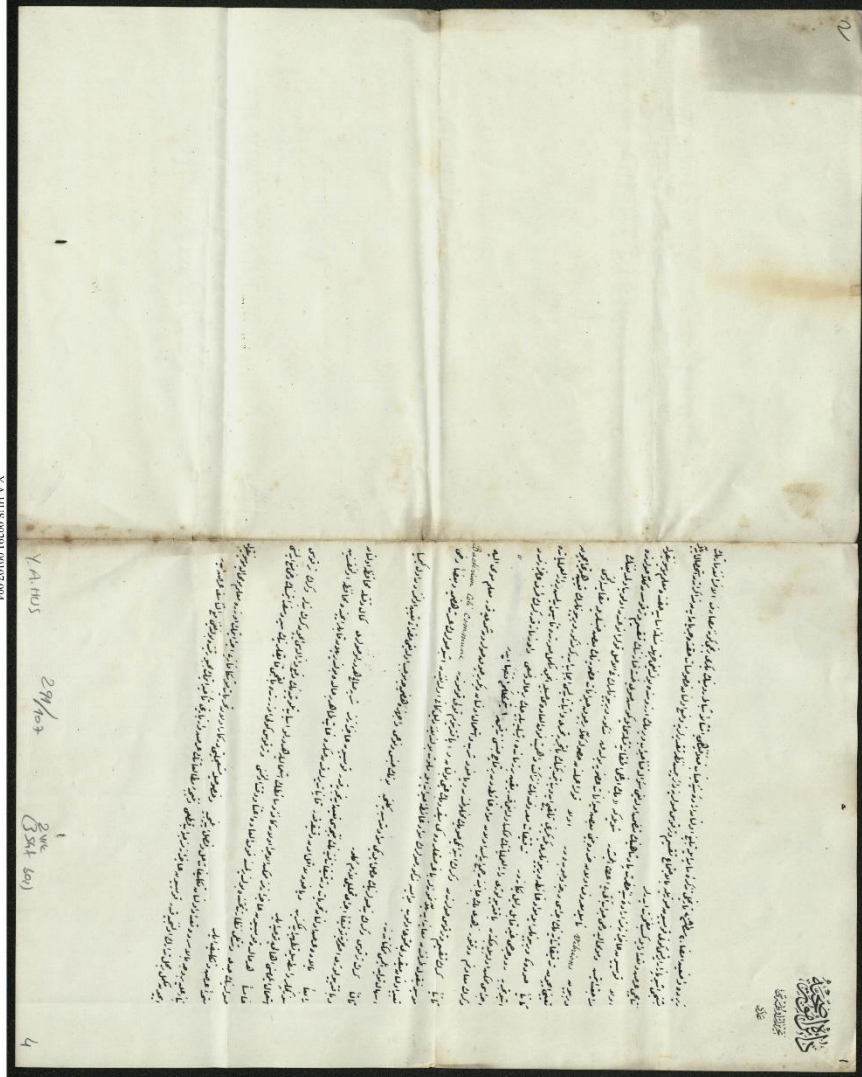
Bu hafta Gümüşsuyu Hastahânesi'nde bir kolera vukû'âtı zuhûr etmiştir. Fakat ihtilâtın men' edilmiş olması hasebiyle bunun hâricden sirâyet etmemiş olduğu gibi yirmi gün evvel burada zuhûr etmiş vukû'âta da 'atf edilmesi lâzım gelir. El-hâletü hazîhi tedâbîr-i müttehizenin nazârî ve 'amelî cihetleri bizi 'illet-i sâriyeden masûn kılacak derecede değildir. Hastalık birkaç vakittir yine yüz göstermiş olması üzerine hastahânelerde ve bâ-husûs kışlalarda usûl-i hâzıra ile suların kaynatılması husûsundaki müşkülât ve noksâniyeti bi'l-münâsebe akdemki raporumda beyân eylemiştim.

Zât-ı şevket-simât-ı hazret-i pâdişâhî birkaç 'aded Pasteur - Chamberland filtresi tedârikini lutf-ı fermân buyurmuş olduklarından kaynatılmış ve filtreden geçmiş sular arasındaki rûchâniyeti takdîr için taharriyât-ı fenniye tecârib-i lâzimeye mübâşeret elzemdir. Bunun için lâzım gelen âlât ve edevâtı ancak Bakterioloji 'Ameliyâthânesi'nde bulabilirim. Sıhhiye nokta-i nazarından pek mühim olan işbu taharriyâtın mevki'-i fi'ile konulması için refikim Doktor Mösyö Nikol ile mu'âvini Doktor Zühdü Efendi'nin refâkatimde bulunmaları kâfi ve lâzımdır.

Hâsıl olacak netâyîc evsâf-ı matlûbe ve kat'iyeyi hâ'iz ve suların ta'kîmine hâdim vâsıta ve mahallin te'sîsi için tanzîm edilecek bir lâyiha ile 'arz kılınacaktır. Gümüşsuyu Hastahânesi'nde şübheli hastalara mahsûs olarak inşâ edilmekte olan barakanın sür'at-i ikmâlîni ve bu hastaların elyevm kışla derûnunda kalmaları mahzûrâtını tekrâr beyân eylerim.

Fî 18 Şubat 309 [2 Mart 1894 Cuma]
Doktor Margery

EK VIII: Y.A.HUS 291/107-4

Y.A.HUS 291/107-4

Y.A.HUS

291/107

291/107

4

2

MANUSKRİPTİN GÖRÜLME YERİ: İZMİR KÜTÜPHANESİ

EK IX: Y.A.HUS 291/107-4 Transkripsiyonlu Metni

Dâ'ire-i Sıhhiye
Tahrîrât Odası
°Aded

ZİRDE VÂZ°İN-İ İMZÂ 20 Şubat 309 târîhli tezkire-i sâmiye ile tebliğ olunan irâde-i seniyye-i cenâb-ı hilâfet-penâhîye imtisâlen şubat-ı rûmînin yirmi birinci gününe müsâdîf alafranga martın beşinci işbu pazartesi günü komisyon sûretîyle bi'l-ictimâ° Taksim ve Terkos sularına dâ'ir pîş-i nazar-ı takdîrlerine vaz° olunan husûsât hakkında cereyân eden müzâkerâttan istihsâl edilen netâyîci °arz ve ta°dâd ile kesb-i mefharet ederler.

Evvelen komisyon-ı °âcizânemiz irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhînin mutazammın olduğu su'âle fennen cevâb vermek arzusunda bulunduğu cihetle mes'ele-i esâsiye hakkında mu°allim Mösyö Nikol'e mirâca°at etmiş ve mûmâ-ileyh dahi cevâb-ı âtîyi i°tâ eylemiştir. Şöyle ki “Beyoğlu İtfâ'îye Kışlası ile Gümüşsuyu Hastahânesi'nin Taksim ve Terkos'tan gelen sularında vibriyon (vibrions) nâmıyla ma°rûf olan hurdebîni ba°zı hayvânât-ı °uzviye bulduk. Mezkûr vibriyonların fi'l-asl kolera nev°inden olup olmadığının ta°yîni için tedkîkat-ı atînin icrâsı derece-i vücûbdir. Evvelen kolera °amelinden husûle gelen bir çok hayvânât-ı °uzviyenin ba°zı cinsleriyle mukayese olunması, sâniyen sudaki vibriyonlar ile mevâdd-ı gâ'ita vibriyonları yek-dîgerini telkîh edip etmediğinin bi'l-tecrûbe taharrî ve isbât edilmesi îcâb eder ki mezkûr vibriyonların ta°yîn-i hiddeti için işbu tecrûbe reddi gayr-i kabil delîl-i yegânedir. Tedkîkat-ı ma°rûzanın nezâket ve ehemmiyet-i fevk-al-°âdesi hasebiyle ancak mükemmel sûrette te'sîs edilmiş bir dârü'l-°ameliyâtta icrâsı mümkün olabileceğinden Bakteriyoloji Dârü'l-°ameliyâtı'nın mümkün olduğu kadar yakın bir zamânda işleyebilecek bir hâle vaz°ı ve o zamâna kadar gerek taraf-ı °âcizânemden ve gerek mu°âvinim Doktor Zühdü Bey cânibinden cem° edilmiş olan mevâdd-ı gâ'itadan birkaç cinsini tedkîk etmekliğim iktizâ eder.”

Sâniyen gerek Taksim ve Terkos sularından ve gerek işbu iki suyun mahlûtundan veyâhûd şûrb ve isti°mâl olunan dîger bir çok sulardan şimdiye kadar mu°allim-ı mûmâ-ileyh Mösyö Nikol tarafından mu°âyene edilen numûneler bağırsaklardaki mikrobun °aynı bulunan ve “bakterium koli komune (Bacterium coli commune)” ta°bîr olunan mikrobu muhtevî olup bu ise mezkûr suların mevâdd-ı gâ'ita-i hayvâniye ile mülevves bulunduğuna delîl-i kâfi olduğundan işbu suların °usret-i hazmiye ve ba°zan dahi ishâl tevîd eylemesi mümkünâttandır.

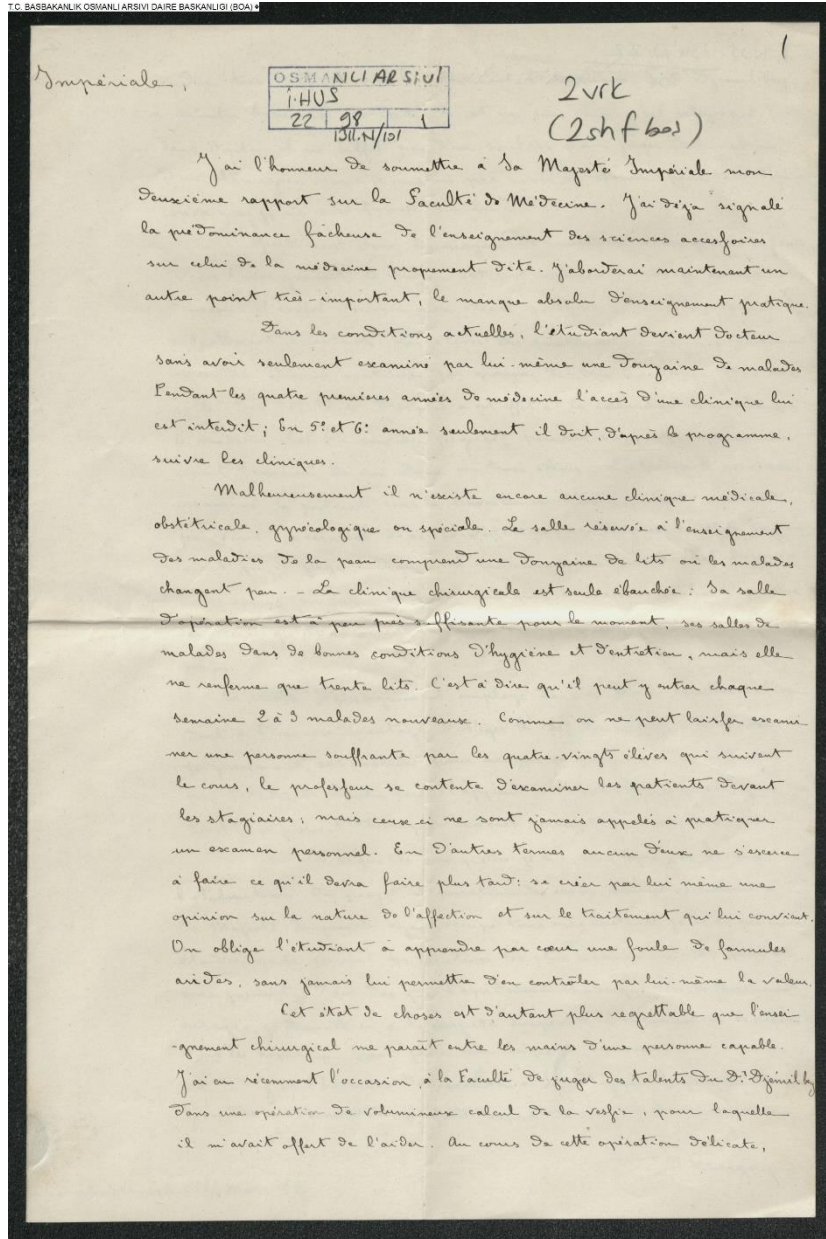
Sâlisen gerek Terkos ve gerek bend sularının hâsıl eylediği mevâdd-ı mikrobiye gelince bunun cins ve nev'î ve echize-i hazmiyece mücib olduğu mazarrâtı ta'cûn olunmazdan evvel kimyâ ve bakteriyoloji usûllerine tevffikan icrâ-yı tahlîli lâzım gelir.

Râbi'an bâlâda 'arz olunan taharriyât ve tedkîkat-ı fenniye netîcesi ta'ayyün edinceye kadar komisyon-ı 'âcizânemiz şürbe sâlih her türlü suları kemâl-i dikkatle muhâfaza olunan süzgeçler vâsıtasıyla tathîr edilmeksizin veyâhûd lâ-ekall on dakîka kadar kaynatıldıktan sonra gâyet tâhir bir hâlde bulundurulmuş kaplar içinde muhâfaza olunmazsınız isti'mâl eylememesini ahâliye tavsiye eyler.

Hâmisen her hâlde komisyon-ı 'âcizânemiz mümkünü'l-icrâ olan kâffe-i vesâ'itin isti'mâliyle her türlü esbâb-ı telvîsiyenin def' ve izâlesi için gerek bendler ve gerek Terkos sularının ciddi şiddetli nezâret tahtında bulundurulmasına fev-al-'âde i'tinâ ve dikkat olunmasını ve Terkos Gölü üzerinde balıkçı kayıklarının seyrüsefer etmesinin dahi men' edilmesini müttehiden 'arz ve teklîf eyler.

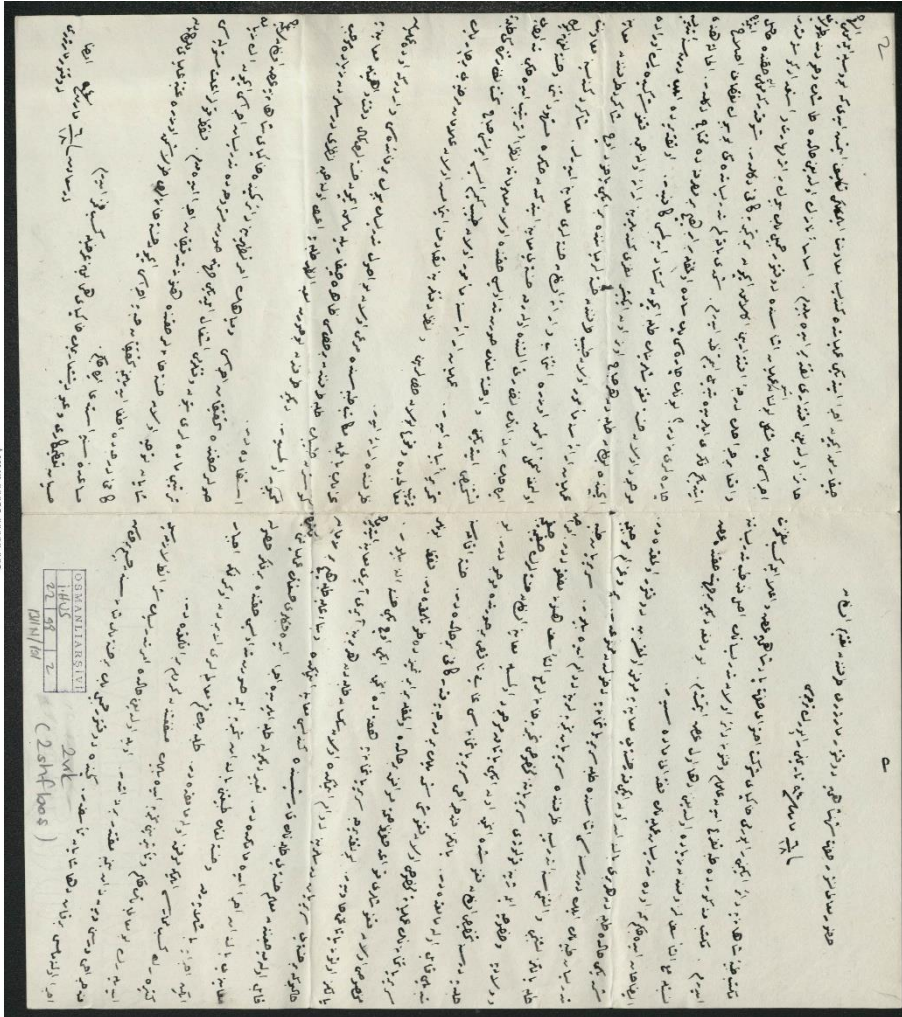
Binâ'en-'aleyh ber-vech-i bâlâ serd ve ta'dâd olunan teklîfât hall ve hâsıl edilinceye ve husûsiyle müsta'ciliyeti derkâr olan taharriyât-ı müşkâfâneyi icrâ etmek üzere mu'allim-i mûmâ-ileyh Mösyö Nikol için mükemmel bir mahall tedârik olununcaya kadar komisyon-ı 'âcizânemiz cevâb-ı kat'î ve netîce-i mütâla'âtının 'arz ve izbârını te'hîr etmek mecbûriyetinde bulunduğunu me'a't-te'essüf 'arz eder.

EK Xa: İ.HUS 22/98-1a (Raporun Fransızca Aslının İlk Sayfası)

EK Xc: İ.HUS 22/98-2 (Raporun Tercümesi)

I.HUS.00022.00908.002

MARKETTING	2
I.HUS	2
42	98
DINI/64	

(2 shifalı)

EK XI: İ.HUS 22/98-2 Transkripsiyonlu Metni

Huzûr-ı me^câlî-nüşûr-ı hazret-i şehinşâhîye Doktor Marjeri tarafından takdîm olunan fi 6/18 Mart 94 târîhli raporun tercemesi

Mekteb-i Tıbbiye-i Şâhâne'ye dâ'ir ikinci raporumu hâk-i pâyi şevket-ihtirâyı hazret-i pâdişâhîye ^carz ve i^clâ ile kesb-i mefharet ederim. Mekteb-i mezkûrda tıbbâ teferru^c eden ulûm ve fûnûna dâ'ir olan tadrîsâtın asıl fenn-i tıb tadrîsâtına nisbetle me^ca't-te'essüf lüzûmundan ziyâde olduğunu daha evvel ^carz etmiştim. Bu def^a dîger bir cihet hakkında ^carz-ı îzâhât edeceğim ki o da tadrîsât-ı ^cameliyenin fikdânı mâddesidir.

Şimdiki hâlde talebeden her biri bizzât on iki kadar hastayı mu^câyeneye muvaffak olmaksızın doktor olmaktadır. Tadrîsât-ı tıbbiyenin ilk dört senesi esnâsında talebe serîriyâthâneye duhûlden memnû^cdur. Program mücebince talebe yalnız beşinci ve altıncı sene-i tadrîsiye zarfında serîriyât tecrübelerine devâm edebilir. Serîriyât-ı tıbbiye ve vilâdeye ve husûsiye ile jinekoloji serîriyâtına mahsûs tecrübâhâneler me^ca't-te'essüf henüz mefkûddur. Emrâz-ı cildiye dersine tahsîs olunan koğuştta ancak on iki yatak mevcûd olmasıyla mu^câyene olunan hastaların sıkça sıkça tebdîli kabil olamamaktadır. Yalnız fenn-i cerrâhi serîriyâthânesi gâyet nâkis bir sûrette mevcûddur. Bu serîriyâthânenin ^cameliyâta mahsûs olan koğuştta şimdilik bir dereceye kadar kâfi bir hâldedir. Hasta ikametinde mahsûs olan koğuştta kavâ'id-i hıfzû's-sıhhate muvâfik bir hâlde olmakla berâber temiz de tutulmaktadır. Fakat bunlar yalnız otuz yatağı hâvîdir. Bu takdîrce serîriyâthâneye haftada ancak iki üç yeni hasta alınabilir. Hâlbuki bir hastayı serîriyât derslerine devâm etmekte olan seksen talebeden her birine ayrı ayrı mu^câyene ettirmek kabil olamayacağından mu^callim hastayı talebenin karşısında kendisi mu^câyene etmekte ve binâ'en-^caleyh talebe hiçbir zamân mu^câyeneyi bizzât icrâ edememektedir. Ta^cbîr-i dîgerle talebe ileride icrâ edecekleri hastanın ^cameliyâtını mektebde iken icrâyâ başlayarak ve hastalığın tabi^catını bizzât tecrübe ile sûret-i tedâvisi hakkında bir fikir husûle getirerek kesb-i mahâret eylemeğe muvaffak olamamaktadır. Talebe bir takım mu^câleceleri ezberden öğrenmeğe icbâr edilerek bu mu^câlecâtın hükm ü te'sîrini tecrübe edebilmek menfa^catinden mahrûm bırakılmaktadır.

Fenn-i cerrâhi dersini veren zât bence muktedir bir zâttır. Öyle olduğu hâlde emr-i tadrîsin şerâ'it-i lâzimesiyle icrâ olunamaması bir kat daha şâyân-ı te'essüfdür. Geçende Doktor Cemil Bey bir hastanın mesânesinden cesîm bir taş çıkarmak için icrâ ettiği ^cameliyâttta kendisine mu^câvenet eylemekliğimi teklîf etmiş idi ki bu vesîle ile mûmâ-ileyhin hâ'iz olduğu iktidârı takdîr edebildim. Esâsen nâzik olmadığı hâlde taşın vücûdundan dolayı icrâsı pek müşkil bulunan işbu ^cameliyât esnâsında Doktor Cemil Bey büyük eser-i

mahâret ve isti'dâd göstermiştir. Vâkı'â bir cerrâhın derece-i iktidârını anlamak için bir tecrübe kâfi değildir. Şu kadar ki mûmâ-ileyh hakkında hâsıl ettiğim fikri ileride tebdîl etmem zann ederim. Şimdi bakalım tadrîsâtta bu büyük noksânı islâh etmenin çâreleri nedir? Bunun çâresi pek sâde olmakla berâber hiçbir masrafa da muhtâc değildir. El-hâletü-hâzâ mevcûd olan hasta koğuşlarının talebe için küşâd edilmesi kâfidir. O vakitten beri ilk dört sene-i tadrîsiye içinde bulunan talebeden her sabâh on on ikişer neferi kendilerine irâ'e olunacak koğuşa giderek orada 'ameliyât irâ'esine me'mûr olan tabîb tarafından hastalar meyânında bir iki yâhûd üç şâkird tarafından mu'âyene olunmağa muhtemel olmak üzere intihâb ve irâ'e olunan hastaları mu'âyene ederler. Şâkird kendisine mu'âvenet edecek bir zâtın nezâreti altında olarak hastayı mu'âyene ettikten sonra meşhûdâtını ve hastalığı ne yolda teşhîs ettiğini ve o hastalığın sûret-i tedâvîsi hakkında olan ma'lûmâtına nazaran tertîb edeceği tedâvîyi tahrîren beyân eder. 'Ameliyât irâ'esine me'mûr olan tabîb kim ise ertesi sabâh taht-ı nezâretindeki talebesine tertîb-i mu'âlecede vukû' bulan hatâlarını ve nazar-ı dikkatlerine tesâdüf etmemiş olan 'alâmât-ı maraziye'yi bir .... zarfında irâ'e eder.

Garbın bi'l-cümle mekâtib-i tıbbiyesinde mer'î olan bu usûl-i tadrîsin büyük bir fâ'idesi vardır ki orada 'ameliyât gösteren tabîbin talebe tarafından bir hatâsı zâhire çıkarılamamak için hastaları kemâl-i dikkat ve ehemmiyetle mu'âyene'ye mecbûr olmuştur. Diğer taraftan bu sûret ba'de'z-zuhr talebeye i'tâ olunacak nazârî derslerden ziyâde mûcib-i istifâdedir. Sular hakkında tahkîkat icrâsı ve miyâhın emr-i tathîrine dâ'ir geçende hâk-i pâ-yı şâhâneye 'arz olunan lâyihânın tertîbi mâddeleri bütün dikkatlerimi işgâl eylediği cihetle sûret-i meşrû'ada tadrîsât icrâsı için en ziyâde şâyân-ı tavsiye olan hastahâneler hakkında henüz tedkîkat icrâ edemedim. Fakat kolera illet-i müstevliyesi kâfi derecede itfâ edilmesine tahkîkat-ı ciddiye icrâsı için hastahâneleri dolaşmak üzere 'atebe-i 'ulyâ-yı mülûkânedan müsâ'ade-i seniyye istid'â edeceğim.

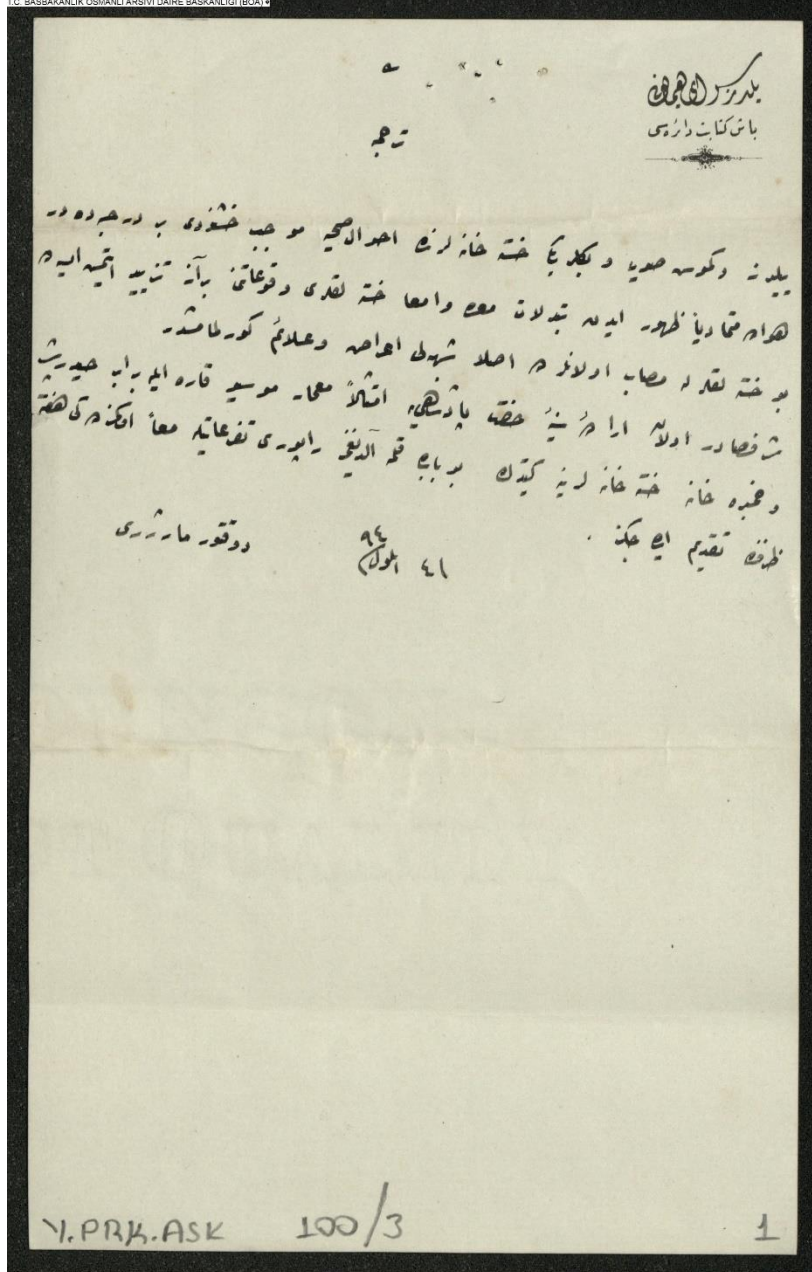
Hissiyât-ı ta'zîm-kârî ve 'ubûdiyet-şî'ârımın hâk-i pâ-yı hümâyûna 'arzıyla kesb-i fahr ederim.

Dersa'âdet Fî 6/18 Mart 94

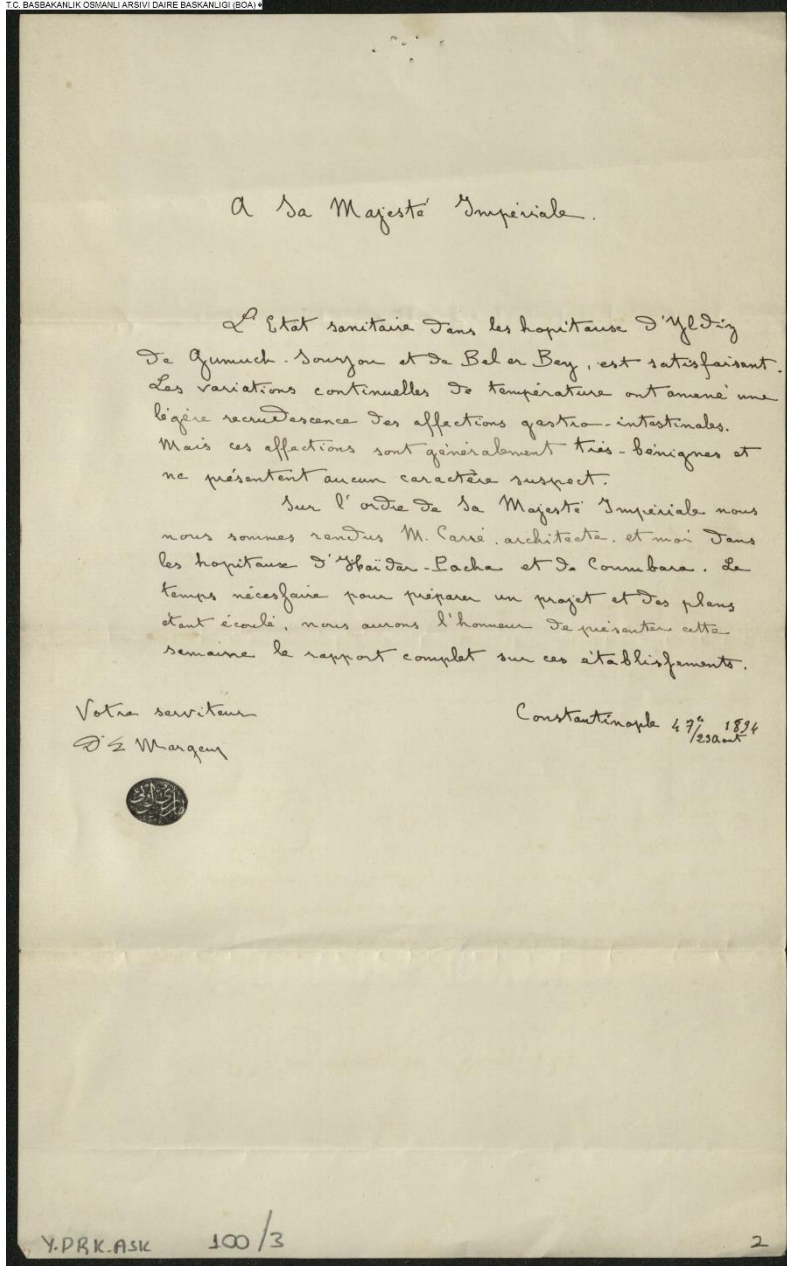
Doktor Marjeri

EK XIIa: Y.PRK.ASK 100/3-1 (Raporun Tercümesi)

EK XIIb: Y.PRK.ASK 100/3-2 (Raporun Fransızca Aslı)

EK XIII: Y.PRK.ASK 100/3-1 Transkripsiyonlu Metni

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu
Baş Kitâbet Dâ'iresi

Tercüme

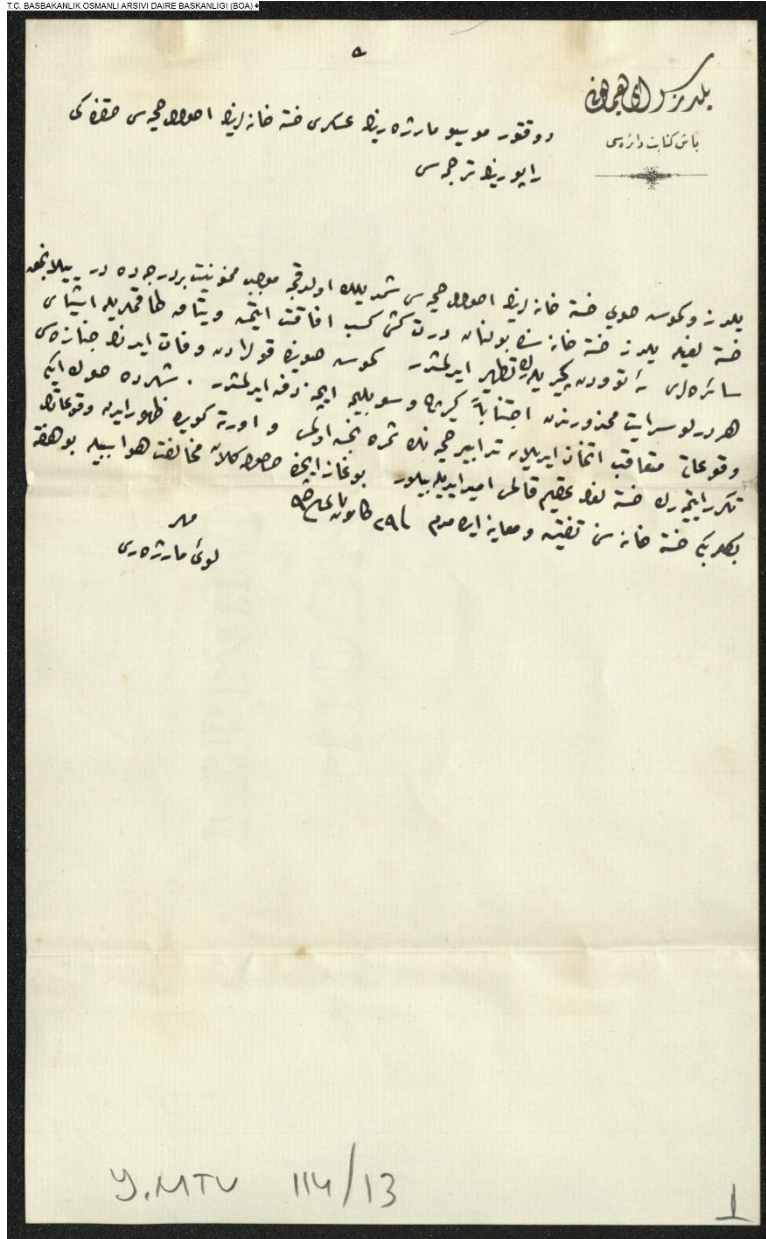
Yıldız ve Gümüşsuyu ve Beylerbeyi hastahânelerinde ahvâl-i sıhhiye mûcib-i hoşnûdî bir derecededir. Havada mütemâdiyen zuhûr eden tebeddülât mi'ce ve em'â hastalıkları vukû'âtını bir ân tezyîd etmiş ise de bu hastalıklarla musâb olanlarda asla şübhelî a'râz ve 'alâ'im görülmemiştir.

Şeref-sâdır olan irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhiye imtisâlen mi'car Mösyö Carre ile berâber Haydarpaşa ve Humbarahâne Hastahânelerine giderek bu bâbda kaleme aldığımız raporu teferru'âtıyla me'an önümüzdeki hafta zarfında takdîm edeceğiz.

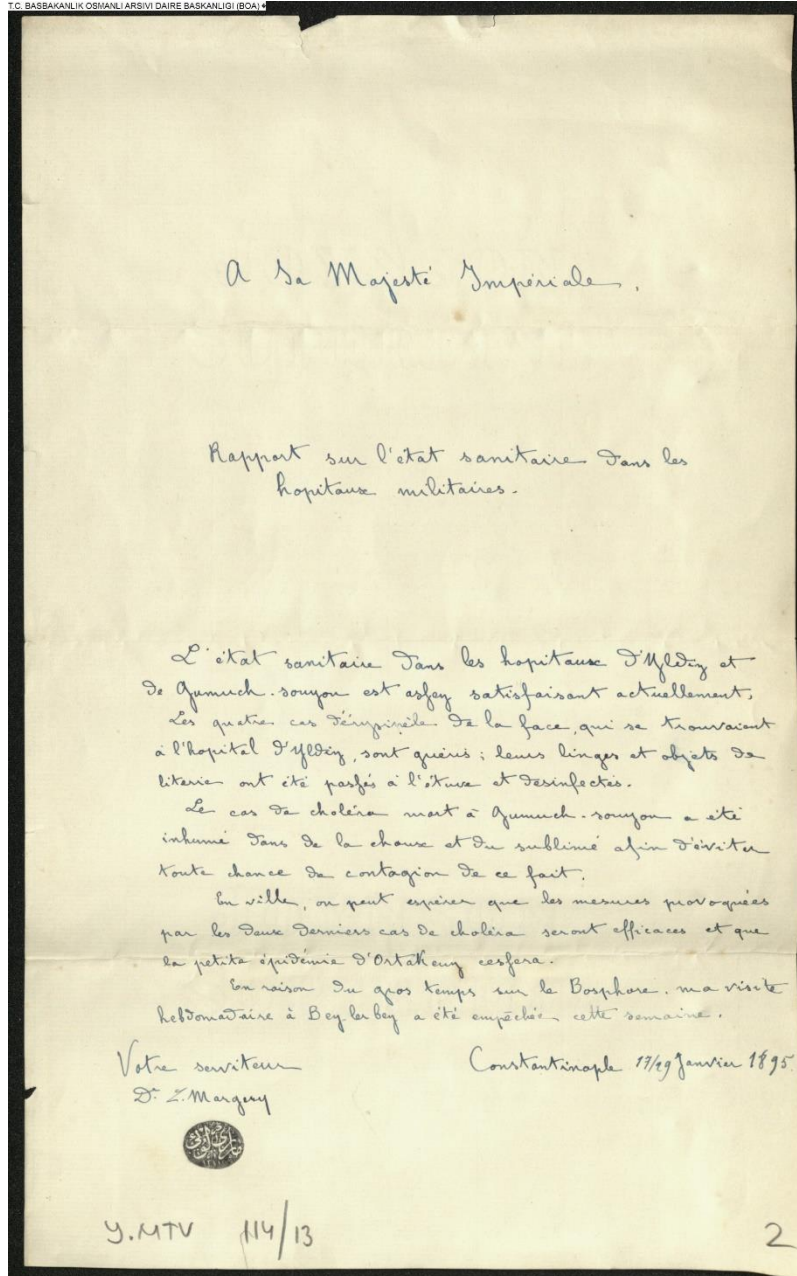
Fî 4 Eylûl 94
Doktor Marjeri

EK XIVa: Y.MTV 114/13-1 (Raporun Tercümesi)

EK XIVb: Y.MTV 114/13-2 (Raporun Fransızca Aslı)

EK XV: Y.MTV 114/13-1 Transkripsiyonlu Metni

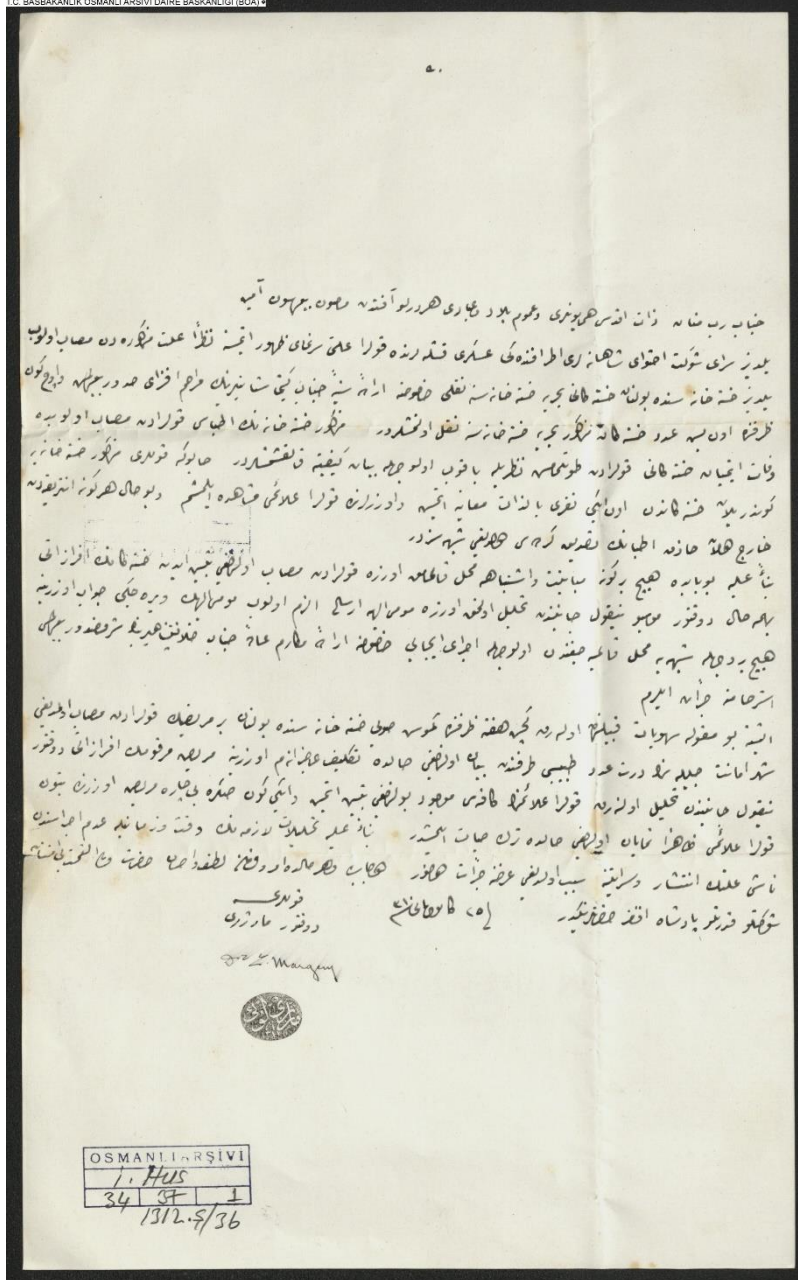
Yıldız Sarây-ı Hümayûnu
Baş Kitâbet Dâ'iresi

Doktor Mösyö Marjeri'nin askerî hastahânelerinin ahvâl-i sıhhiyesi
hakkındaki raporunun tercümesi

Yıldız ve Gümüşsuyu Hastahânelerinin ahvâl-i sıhhiyesi şimdilik oldukça mûcib-i memnûniyet bir derecededir. Yılancık hastalığıyla Yıldız Hastahânesi'nde bulunan dört kişi kesb-i ifâkat etmiş ve yatak takımlarıyla eşyâ-yı sâ'ireleri etüvden geçirilerek tathîr edilmiştir. Gümüşsuyu'nda koleradan vefât edenlerin cenâzesi her türlü sirâyet mahzûrundan ictinâben kireç ve süblime içine defn edilmiştir. Şehirde son iki vukû'âtı müte'âkib ittihâz edilen tedâbîr-i sıhhiyenin semere-bahş olması ve Ortaköy'de zuhûr eden vukû'âtın tekerrür etmeyerek hastalığın akîm kalması ümîd edilebilir. Boğaziçi'nde husûle gelen muhâlefet-i hava sebebiyle bu hafta Beylerbeyi Hastahânesi'ni teftîş ve mu'âyene edemedim.

Fî 29 Kânûn-ı Sâni 95 [29 Ocak 1895]
Louis Margery

EK XVI: İ.HUS 34/37-1

EK XVII: İ.HUS 34/37-1 Transkripsiyonlu Metni

Cenâb-ı rabb-ı mennân zât-ı akdes-i hümayûnları ve  umûm bilâd u ibâdı her türlü âfâtta mäsûn buyursun. Âmîn.

Yıldız Sarây-ı şevket-ihtivâ-yı şâhâneleri etrâfındaki  askerî kışlarında kolera  illeti ser-nümâ-yı zuhûr etmesine nazaran  illet-i mezkûreden musâb olup Yıldız Hastahânesi'nde bulunan hastagânı Bahriye Hastahânesi'ne nakli husûsuna irâde-i seniyye-i cenâb-ı gîtî-sitânîlerinin merâhim-efzâ-yı sudûr buyurulmuş ve üç gün zarfında on beş  aded hastagân mezkûr Bahriye Hastahânesi'ne nakl olunmuşlardır. Mezkûr hastahânenin etebbâsı koleradan musâb olup da vefât etmeyen hastagânı koleradan tutulmamış nazarıyla bakıp ol vechile beyân-ı keyfiyete kalkışmışlardır. Hâlbuki kulları mezkûr hastahâneye gönderilen hastagândan on iki neferi bizzât mu âyene etmiş ve üzerlerinde kolera  alâ'imi müşâhede eylemişim. Ve bu hâl her gûne entrikadan hâric olan hâzık-ı etebbânın tasdik-gerdesi olduğu şübhesizdir.

Binâ'en- aleyh bu bâbda hiçbir gûne mübâyenet ve iştibâha mahall kalmamak üzere koleradan musâb olduğu tebeyyün eden hastagânın ifrâzâtı behemehâl Doktor Mösyo Nikol cânibinden tahlil olunmak üzere mûmâ-ileyhe irsâli elzem olup mûmâ-ileyhin vereceği cevâb üzerine hiçbir vechile şübheye mahall kalmayacağından ol vechile icrâ-yı icâbı husûsuna irâde-i mekârim- ade-i cenâb-ı hilâfet-penâhîlerinin şeref-sudûr buyurulması istirhâmına cür'et eylerim.

İşte bu makûle sehviyât kabîlinden olarak geçen hafta zarfında Gümüşsuyu Hastahânesi'nde bulunan bir marîzin koleradan musâb olmadığı Şehremânet-i celîlesinin dört  aded tabîbi tarafından beyân olduğu hâlde teklif-i  acizânem üzerine marîz-i merkumun ifrâzâtı Doktor Nikol cânibinden tahlil olunarak kolera  alâ'iminin kâffesi mevcûd bulunduğu tebeyyün etmiş ve iki gün sonra bî-çâre marîz üzerinde bütün kolera  alâ'imi zâhiren nümâyân olduğu hâlde terk-i hayât etmiştir. Binâ'en- aleyh tahlilât-ı lâzimenin vakt u zamânıyla  adem-i icrâsından nâşî  illetin intişâr ve sirâyetine sebep olduğu  arzına cür'et olunur. Ol bâbda ve her hâlde emr u fermân lutf u ihsân hazret-i veliyyü'l-ni met-i bî-minnet şevketlü kudretlü pâdişâh efendimiz hazretlerindedir.

Fî 25 Kânûn-ı Sâni 310 [7 Şubat 1895 Perşembe]

Kulları

Doktor Marjeri / Dr. L. Margery

EK XVIII: Y.MTV 125/131

۵

بدرالدین محمد
باشکات داری

قوسه پالادی عدنه روچار اولاندک تدوینه مخصوص برخته خانه تاسی لزومه
رائر وقتو نیقولک قولدیه بای مسره اولدیغی مکتوب خاکپای هارپیه هانه لریم
تقدیم قلندی بو بابده شرفصدور بویلسره اولده اراده سینه جناب پادشاهی
حکم جیلک هوز انقاز ایطاسره اولسه بنی مذکور خسته خانه نک تاسی وائش آخی
اکای اولدقدیه صدره امور نیک اوزه سی خصوصیه ما مور بوی لطفعلی استدعا ایدیم
وان خسته خانه لرنده ایکی دفعه مذکور عدنه متبلا اولاندک تدوینه ما مور ایدریم
جهتد اشوخه لود خضره اجا ایدریمه عمدا نیک کافه منه وقوم وارده حتی طرف
اشرف حضرت پادشاه لرنده نعبه بویله جود اولاندی نیشدریمه مقدم
قدرا وقوعانده در قالماسی جهتد عددی خسته خانه لره هر کوبه اجا ائیلد ایدیم
نفتیه نه لزوم قالمدیغی لی مکتب طبعیه سا هانه ده جاسی لازم کلا اصلاحات خضرلی
لدیجه نیکانه مک قبول اولنده طولانی ده مکتب مذکور عائد وظیفه جا کرانه ده
فنام بولسد احوال معروضه به نظر آ قوسه پالادی نه طولاندک تدوینیه صورتیه
دهانه بارده قائده مسره اولدیجه خدتنده عهد ایدریم بولیم وانا نصیبات جا کرانه دعول
بولدنا خسته خانه لری شیره لی بر حال طرودنره نغیبه ایلدکله عدنه مذکور نک تدوینیه
مانع اولسه

زانه شوکتات حضرت پادشاهی استدعای جا کرانه لطفاً عطف نظر بوردور
فده حاضره نظر بوردورده والقوه فیانله برخته خانه تاسی ضمیره اوقضا ایدر جلت
را بوردک تنظیم و تقدیمه مساحت ایلدیه حکم معروضه (۸۸) صبراند ۱۹۹۰
دوقومو مایری

استی ایدر صدانه بیخ نئندره ایدریم

Y.MTV 125/131

EK XIX: Y.MTV 125/131 Transkripsiyonlu Metni

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu
Baş Kitâbet Dâ'iresi

Kuş palazı  illete d c r olanların ted v sine mahs s bir hastah ne te'sisi l z muna d 'ir Doktor Nicolle' n kullarına yazmış olduğu mekt b h k-i p y-yı h m y n-ı ş h nelerine takd m kılındı. Bu b bda şeref-sud r buyurulmuş olan ir de-i seniyye-i cen b-ı p diş h leri h km-i celilinin hen z inf z edilmemiş olmasına mebn  mezk r hastah nenin te'sisi ve inş 'atı ikm l olunduktan sonra um runun id resi hus slarına me'm r buyurulmaklığını istid '  ederim.

Fransa hastah nelerinde iki def'a mezk r  illete m btel  olanların ted v sine me'm r edildiğim cihetle işbu hastalık hakkında icr  edilen  ameliy tın k ffesine vuk fum vardır. Hatt  taraf-ı eşref-i hazret-i p diş h lerinden ta' y n buyurulacak olanları yetiştirmekte muktedirim. Kolera vuk ' tından eser kalmaması cihetiyle  asker  hastah nelere her g n icr  etmekte olduğum teftiş ta l z m kalmadığı gibi Mekteb-i Tıbbiye-i ş h ne'de icr sı l zım gelen ısl h t hakkındaki l yiha-i bendeg nemin kab l olunmasından dolayı da mekteb-i mezk ra  'id vazife-i  aker nem de hit m bulmuştur. Ahv l-i ma' r zaya nazaran kuş palazına tutulanların ted v si s retiyle daha ziy de f 'ide-baş olarak hizmetler  arz edebilirim. Z ten teftiş t-ı  aker neme muhavvel bulunan hastah neleri ş bheli bir h l zuh runda teftiş eylemekliğim  illete mezk renin ted v sini m ni  olamaz.

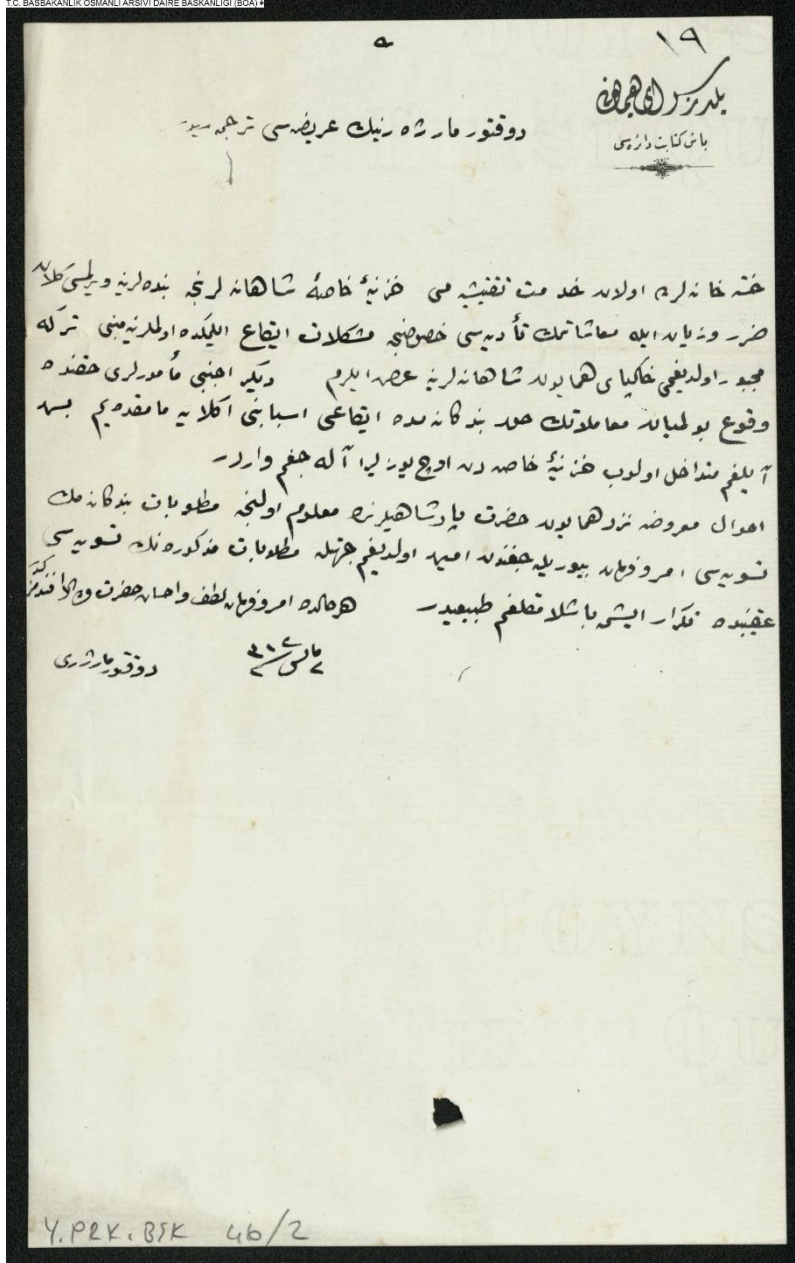
Z t-ı şevket-sim t-ı hazret-i p diş h leri istid ' -yı  aker neme lutfen  atf-ı nazar buyurulursa fenn-i h zıra mut bık s rette ve ehven-i fiyatla bir hastah ne te'sisi zımnında iktiz  edecek raporun tanzim ve takdimine m s ra' at eyleyeceğim ma' r zudur.

F  18 Haziran 1895

Doktor Marjeri

İft sı i in Sad ret'e tebliğ kılınmıştır. F  16 Safer 313 [8 Ağustos 1895 Perşembe]

EK XX: Y.PRK.BŞK 46/2

Y.PRK.BŞK.00046.00002.001

EK XXI: Y.PRK.BŞK 46/2 Transkripsiyonlu Metni

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu
Baş Kitâbet Dâ'iresi

Doktor Marjeri'nin arzı tercümesidir.

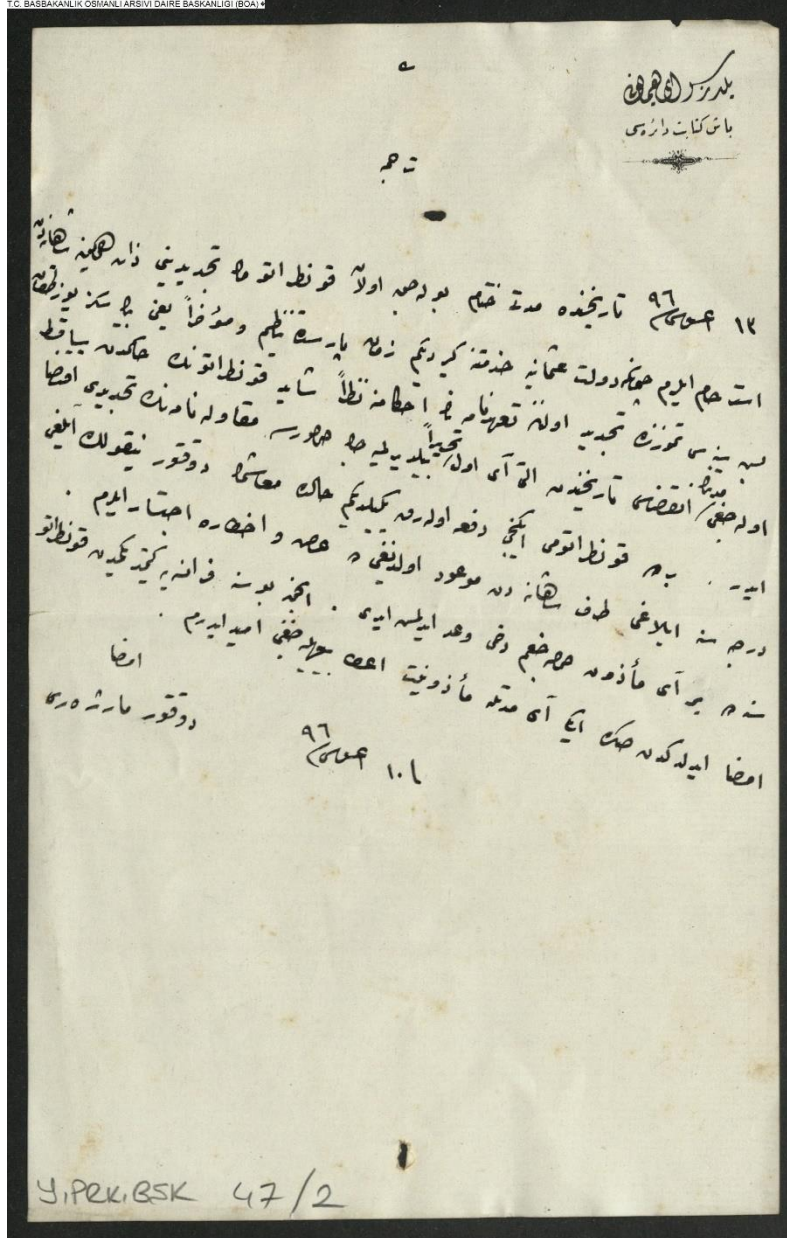
Hastahânelerde olan hizmet-i teftîşiyemi Hazîne-i hâme-i şâhânelerince bendelerine verilmesi gelen zarar ve ziyân ile ma'âşâtımın te'diyesi husûsunca müşkilât ıka' eymekte olmalarına mebnî terke mecbûr olduğumu hâk-i pâ-yı hümâyûn-ı şâhânelerine 'arz eylerim. Diğer ecnebi me'mûrları hakkında vukû' bulmayan mu'âmelâtın hakk-ı bendegânemde îka'ı esbâbını anlayamamaktayım. Beş aylığım mütedâhil olup Hazîne-i Hâssdan üç yüz lirâ alacağım vardır.

Ahvâl-i ma'rûza nezd-i hümâyûn-ı hazret-i pâdişâhilerinde ma'lûm olunca matlûbât-ı bendegânemin tesviyesi emr u fermân buyurulacağından emîn olduğum cihetle matlûbât-ı mezkûremin tesviyesi akîbinde tekrâr işe başlamaklığım tabî'idir. Her hâlde emr u fermân-ı lüft u ihsân-ı hazret-i veliyyü'l-efendimizindir.

2 Mayıs 312 [14 Mayıs 1896 Perşembe]

Doktor Marjeri

EK XXII: Y.PRK.BŞK 47/2

Y.PRK.BŞK.00047.00002.001

EK XXIII: Y.PRK.BŞK 47/2 Transkripsiyonlu Metni

Yıldız Sarây-ı Hümâyûnu
Baş Kitâbet Dâ'iresi

Tercüme

13 Ağustos 96 târîhinde müddeti hitâm bulacak olan kontratonâme tecdîdini zât-ı hümâyûn-ı şâhânedan istirhâm eylerim. Çünkü Devlet-i °Osmâniye hizmetine girdiğim zamân Paris'te tanzîm ve mu'ahharan ya°nî bin sekiz yüz doksan beş senesi Temmuz'unda tecdîd olunan ta°ahhüdnâmenin ahkâmına nazaran şâyed kontratonun hükümden sâkıt olacağı müddetinin inkızâsı târîhinden altı ay evvel tahrîren bildirilmeyecek olursa mukavelenâmenin tecdîdi iktizâ eder. Bir de kontratomu ikinci def°a olarak yenilediğim hâlde ma°âşımın Doktor Nicolle'ün aylığı derecesine iblâğı taraf-ı şâhânedan mev°ûd olduğunu da °arz u ihtâra ictisâr eylerim.

Senede bir ay me'zûn olacağım dahi va°ad edilmiş idi. Ancak bu sene Fransa'ya gitmediğimden kontrato imzâ edildikten sonra iki ay müddetle me'zuniyet i°tâ buyurulacağımı ümîd ederim.

Fî 10 Ağustos 96
İmzâ
Doktor Marjeri